

Pojmi

Sorodstvo

- sorodstvo je vez med osebami, ki so med seboj v krvni povezavi (=krvna vez med posamezniki)
- označuje lahko razmerje med
  - predniki in potomci
  - potomci med seboj
- poznamo 2 vrsti sorodstva
  - polnosorodstvo (oba skupna prednika) – pravo sorodstvo
  - polsorodstvo (en skupni prednik)
- pravno enako razmerje kot je sorodstvo, se lahko vzpostavi s posvojitvijo, vendar v tem primeru **ne gre** za sorodstvo, razmerje posvojitve je le pravno izenačeno s sorodstvom
- sorodstvo označujemo v
  - **črtah/linijah:**
    - ravna linija
      - osebe, ki izhajajo drug iz drugega
      - sorodstvo med predniki in potomci (ascendenti, descendenti)
      - sorodstvo določimo tako, da preštejemo število rojstev, ki ločuje prednika in potomca, pri tem pa ne štejemo tistega rojstva sorodnika, za katerega bi radi določili razmerje (npr – babi – vnuk sta si v 2 kolenu)
    - stranska linija
      - zanima nas razmerje potomcev med seboj
      - sorodniki, ki izvirajo iz skupnega prednika
      - izberemo si sorodnika, za katerega bi radi ugotovili razmerje, preštejemo število rojstev med njim in skupnim prednikom, skupnega prednika ne štejemo in preštejemo število rojstev med skupnim prednikom in sorodnikom za katerega ugotavljamo razmerje
  - **stopnjah/kolenih**
- sorodstvo je pomembno
  - v dednem pravu
    - če ni oporoke, zakon določa osebe, ki bodo dedovale po zapustniku – različni dedni redi; zakoniti dediči
  - lahko je zakonska prepoved za sklenitev ZZ
  - relevantno je pri pogojih za posvojitev

Svaštvo

- svaštvo je razmerje enega zakonca s sorodnikom drugega zakonca
- podlaga za svaštvo je ZZ, svaštvo preneha ko preneha ZZ
- ZZS ne ustvarja svaštva
- iz razmerja očim/mačeha pastorek/pastorka izhaja dolžnost preživljanja, ki preneha z razvezo (izjema)
- svaštvo ni podlaga za zakonito dedovanje

Ustavne določbe, ki urejajo družinskopravne norme

53. člen: (zakonska zveza in družina)

Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom. Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in v zunajzakonski skupnosti ureja zakon. Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.

splošno

- ustava govori o dveh oblika življenjske skupnosti parov:
  - ZZ
  - ZZS

zakonska zveza

- ZZ temelji na **enakopravnosti** zakoncev
  - enakopravnost med zakoncema je izpeljava načela enakosti pred zakonom in enakopravnosti ne glede na spol
  - zakonca sta enako odgovorna za prispevanje za potrebe družine
  - o skupnih zadevah odločata sporazumno
  - imata enake pravice in dolžnosti do svojih otrok (oba sta dolžna skrbeti za vzgojo in preživljanje)
  - v času trajanja ZZ nastaja skupno premoženje, ki se razdeli enako med oba zakonca, če ZZ razpade (le če eden izmed njiju dokaže, da je prispeval veliko več lahko razdelijo po drugačnih delih)
  - s posameznimi stvarmi iz skupnega premoženja zakonca razpolagata skupno in sporazumno
- ZZ se sklene **pred pristojnim državnim organom**
  - gre za izpeljavo načela ločitve države in cerkve
  - ZZ se ne more skleniti pred cerkvenim organom, v takem primeru ZZ nima pravnega učinka
  - predpisana je obvezna civilna sklenitev ZZ
  - za sklepanje ZZ je pristojna upravna enota, oziroma pooblaščen osebna upravne enote
  - ZZ se lahko sklene tudi po pravilih določene verske skupnosti, vendar mora biti pred tem sklenjena civilna ZZ
  - nova zakonodaja: ZZ velja dokler ni razveljavljena
  - pojem neobstoječe ZZ: če partnerja nista različnih spolov
- ZZ in razmerja v njej **ureja zakon**
  - ustava ne vsebuje definicije ZZ, ta je določena v ZZZDR
    - ZZ = z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene (3 ZZZDR)
    - ZZ ima značaj pravne institucije.
    - zakon tudi predpisuje pogoje za sklenitev ZZ
  - ZZS =dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze (12 ZZZDR)
    - zakon ureja tudi določene pravne posledice izvenzakonske skupnosti
    - ZZS ima enake posledice kot bi jih imela ZZ, vendar ne sme biti razloga, zaradi katerega bi bila ZZ neveljavna
    - ZZS ustvarja pravne posledice na področju dp, ne pa tudi na drugih področjih (npr dednopravnem, razen če tako ne določa zakon)
    - če moški in ženska dolgo časa živita skupaj, ju pravne posledice zadenejo ipso iure, na podlagi samega zakona – nastanejo skupno premoženje, dolžnost preživljanja
  - **istospolni pari:**

- po veljavni zakonodaj med istospolnima osebama ne more biti niti ZZ niti ZZS
- zakon ureja tudi pravna razmerja **v družini**
  - ker družina ni pravni subjekt, gre v tem primeru za urejanje odnosa med otroci in starši
  - družina je življenjska skupnost staršev in otrok
  - je podlaga za pravne posledice starševstva
  - družino konstituira otrok
  - družino ustvarja:
    - oba starša z otrokom
    - en starš z otrokom
    - posvojitelja in posvojenec
    - en posvojitelj in posvojenec
  - obstajajo mnenja da je definicija družine preozka – za družino bi morali šteti tudi druge življenjske skupnosti odrasle osebe in otrok, ki predstavlja trajnejši, individualni odnos skrbi za otroka in skupnosti, ki so pravno blizu življenjski skupnosti staršev in otrok
    - skupnost skrbnika in varovanca, kadar varovanec živi pri svojem skrbniku
    - skupnost rejnika in rejenca
  - to bi pomenilo, da bi šle odrasli osebi, ki skrbi za otroka, določene pravice in dolžnosti, ki jih imajo sicer starši v okviru roditelske pravice
  - za družino ne moremo šteti
    - babica/dedek – vnuk/vnukinja
    - odrasli sorodnik – mladoletni sorodnik
    - očim/mačeha – pastorek/pastorka (spremembe! dolžnost preživljanja)

družina, materinstvo, očetovstvo, otroci in mladina

- določene so pravice staršev glede otrok
- država in njeni organi zagotavljajo socialno varstvo, predšolski in šolski sistem, delavnopravno varstvo, finančna sredstva
- **domneva očetovstva**
  - velja v ZZ
  - materin može velja za otrokovega očeta
  - tudi še 300 dni po prenehanju ZZ
  - ZZS
    - oče je tisti ki otroka pripozna
    - če noče so o tem odloči v pravdi
  - če obstaja domneva, jo je treba najprej izpodbiti, šele nato se lahko dokaže, kaj drugega
- **mati** je tista, ki je otroka rodila
- država varuje otroka – lahko poseže v družino, če otrokovi starši ne ravnajo v otrokovo korist

54. člen **(pravice in dolžnosti staršev)**

Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon. Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kakor otroci, rojeni v njej.

pravice in dolžnosti staršev do otrok

- starši imajo 3 pravice in dolžnosti
  - vzgoja
  - vzdrževanje
  - izobraževanje

- otroka se ne sme ločiti od staršev proti njihovi volji, razen kadar je to neizogibno potrebno za otrokovo korist, ali kadar starša živita ločeno
- pravice staršev se kažejo zlasti v razmerju do tretjih oseb – vsak se mora vzdržati posegov v izvrševanje skrbi staršev za otroka (tudi država)
  - država sme v te pravice in dolžnosti poseči le takrat, ko starši ne delujejo v skladu z otrokovo koristjo
  - države imajo vnaprej določene postopke, prek katerih lahko posežejo v pravice in dolžnosti staršev
    - pri nas o tem odločata CSD in sodišče
      - ZZZDR: 119, 120, 121
- pravice in dolžnosti staršev so sestavljene iz 3 pravic
  - roditeljske pravice
  - pravice do osebnih stikov
  - pravice do preživljanja
    - te pravice so neodvisne in samostojne
    - tudi če se roditeljska pravica odvzame, še vedno ostane pravica do stikov (lahko se omeji ali celo vzame) in pravica do preživljanja otroka
    - vse pravice ugasnejo le pri popolni posvojitvi
- **roditeljska pravica**
  - roditeljsko pravico sestavljajo pravice in dolžnosti staršev, da skrbijo za otrokovo življenje in osebnostni razvoj, pravice in koristi svojih otrok
  - namen: skladen osebnostni razvoj otroka, zdrava rast, usposobitev za samostojno življenje
  - roditeljska pravica preneha s polnoletnostjo, dolžnost preživljanja pa ostane lahko tudi po polnoletnosti
  - roditeljska pravica se lahko podaljša tudi čez polnoletnost, če za to obstajajo utemeljeni razlogi

enakost

- otroci rojeni v ZZS imajo enake pravice kot otroci rojeni v ZZ
  - razlika je v tem, da za otroka rojenega v ZZ velja domneva očetovstva, medtem ko mora materin zunajzakonski partner otroka pripoznati
  - enakost otrok zagotavlja tudi konvencija ZN – prepoved diskriminacije glede na spol, jezik, vero, raso, ...

41. člen (svoboda vesti)

Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja.

Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.

moralna vzgoja

- morala naj bi bila zbir minimalnih družbenih norm, ki bi jih moral vsak posameznik spoštovati
- ustava je z moralo mislila tudi na druga prepričanja – filozofska, družbena, ideološka
- vendar pa takšna vzgoja ne sme nasprotovati otrokovemu dostojanstvu, ne sme nasprotovati pravici do izobraževanja, starši morajo upoštevati otrokovo zrelost in njegovo pravico do svobode vesti
- bolj ko se otrok bliža polnoletnosti bolj se pravice staršev umikajo
  - v Nemčiji starši lahko otroka vzgajajo v določeni veri le do 14 leta
- starša morata to pravico izvrševati sporazumno tudi glede vere, če ni soglasja lahko zahtevata naj odloči CSD

55. člen (svobodno odločanje o rojstvih otrok)

Odločanje o rojstvih svojih otrok je svobodno.

Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.

- posameznik se sam odloča, ali bo imel otroke in koliko jih bo imel, kdaj in s kom
- gre za individualno pravico in ne pravico para
- država mora ustvarjati pogoje, ki omogočajo staršem, da se svobodno odločajo
- država ne sme vplivati na to pravico s svojo demografsko politiko
- preprečevanje zanositve:
  - trajno – sterilizacija
    - oseba mora dopolniti 35 let in mora biti razsodna
    - če obstajajo zdravstveni razlogi se lahko sterilizira tudi osebo, ki še ni stara 35 let in ni razsodna
    - soglasje k posegu da CSD
    - med odobritvijo komisije in zdravstvenim posegom mora miniti 4 mesece
  - začasno – kontracepcija
    - vsakdo ima pravico, da mu zdravnik predpiše najustreznejše kontracepcijsko sredstvo
- zdravstveni ukrepi – umetna prekinitvev nosečnosti
  - do 10 tedna nosečnosti
    - lahko ženska zahteva splav
    - ni treba navajati razlogov
    - treba opozoriti na možne posledice
  - pri nosečnosti nad 10 tednov
    - če je nevarnost posega za življenje in zdravje nosečnice ter za njene bodoče nosečnosti manjša od nevarnosti, ki grozi materi in otroku ob nadaljnji nosečnosti
  - nosečnica, ki je razsodna lahko sama zahteva prekinitvev – polnoletnost ni omejitev
  - če se prekine nosečnost mladoletni nosečnici se praviloma obvesti starše, razen če nosečnica temu nasprotuje
  - če je mladoletnica nerazsodna ali polnoletna oseba, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost – prekinitvev nosečnosti lahko zahtevajo starši ali skrbnik

ZZUUP

I. SKUPNE DOLOČBE

1. člen

Človek ima pravico, da svobodno odloča o rojstvu otrok. Ženski in moškemu morajo biti dostopne vse možnosti, s katerimi se jima v okviru zdravstvenega varstva pomaga uresničiti to pravico.

Ta zakon določa zdravstvene ukrepe pri uresničevanju te pravice in njene omejitve iz zdravstvenih razlogov.

2. člen

Pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok obsega tudi pravico do pouka, svetovanja in seznanjanja s postopkom, potekom in posledicami uporabe sodobnih načinov in sredstev za uravnavanje rojstev.

Zdravstvene organizacije ter zdravstveni, socialni in drugi strokovni delavci, ki sodelujejo pri uresničevanju pravice iz prejšnjega odstavka, so dolžni storiti vse potrebno, da lahko ženska in moški to pravico uresničujeta.

3. člen

Zdravstveni ukrepi, s katerimi se po tem zakonu uravnava rojstvo otrok, so preprečevanje zanositve, umetna prekinitvev nosečnosti in ugotavljanje ter zdravljenje zmanjšane plodnosti.

4. člen

Zdravstveni, socialni in drugi delavci so v postopkih po tem zakonu dolžni varovati poklicno skrivnost.

5. člen

Zdravstvena organizacija, ki opravi sterilizacijo ali umetno prekinitvev nosečnosti, dokonča začeto prekinitvev nosečnosti ali opravi umetno osemenitev, mora to v tridesetih dne prijavit organu, ki vodi zdravstveno statistiko.

II. PREPREČEVANJE ZANOSITVE

6. člen

Ženska in moški imata pravico do nasveta, kako lahko preprečita zanositev.

Preprečevanje zanositve je **začasno (kontracepcija) ali stalno (sterilizacija).**

7. člen

Ženska in moški imata pravico, da jima zdravnik svetuje ali predpiše zanj najboljšo primerno sredstvo za začasno preprečevanje zanositve.

8. člen

Sterilizacija je medicinski poseg za stalno preprečitev zanositve; opravlja se v skladu z določbami tega zakona.

9. člen

Sterilizacija se lahko opravi **samo na zahtevo osebe, ki naj bi bila sterilizirana**, če ta zakon ne določa drugače.

10. člen

Sterilizacija se ne sme opraviti osebi, ki še **ni dopolnila 35 let, in osebi, ki je nerazsodna.**

Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se sterilizacija lahko opravi, če je **potrebna iz zdravstvenih razlogov.**

11. člen

V primeru iz drugega odstavka prejšnjega člena zahtevajo sterilizacijo za osebo, ki je nerazsodna, **starši oziroma skrbnik s soglasjem** pristojnega organa občinske skupnosti **socialnega skrbstva.**

Razsodna mladoletna oseba zahteva sterilizacijo sama, komisija, ki odloči o sterilizaciji, pa si mora o tem priskrbeti mnenje njenih staršev oziroma skrbnika, razen če je taka oseba pridobila popolno poslovno sposobnost.

12. člen

Šteje se, da zahteva za sterilizacijo vsebuje tudi privolitve za poseg po predpisih o zdravstvenem varstvu. To velja tudi v primeru, če je sterilizacijo zahtevala mladoletna razsodna oseba, kot tudi v primeru, če je sterilizacijo zahtevala polnoletna oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, je pa razsodna.

13. člen

Zahteva za sterilizacijo se vložijo pri komisiji prve stopnje za umetno prekinitev nosečnosti.

14. člen

O zahtevi odloči komisija potem, ko seznanjena s tistega, ki sterilizacijo zahteva, z njenim pomenom in posledicami.

15. člen

Če komisija prve stopnje za umetno prekinitev nosečnosti zavrne zahtevo za sterilizacijo, lahko oseba, ki zahteva sterilizacijo, predlaga, da o njeni zahtevi odloči komisija druge stopnje za umetno prekinitev nosečnosti.

16. člen

Sterilizacija se opravi šele, ko poteče šest (6) mesecev od njene dovolitve, razen v primerih, ko je sterilizacija potrebna iz zdravstvenih razlogov.

Sterilizacija se lahko opravi v splošnih, specialnih in kliničnih bolnišnicah, ki imajo organizirano ginekološko-porodniško ali kirurško službo, in v drugih zdravstvenih organizacijah, ki jih za to posebej pooblasti Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo.

III. UMETNA PREKINITEV NOSEČNOSTI

17. člen

Umetna prekinitev nosečnosti je medicinski poseg, ki se opravi na zahtevo nosečnice, če nosečnost ne traja več kot deset tednov.

18. člen

Umetna prekinitev nosečnosti, ki traja več kot deset tednov, se lahko opravi na zahtevo nosečnice **le, če je nevarnost posega za življenje in zdravje nosečnice ter za njena bodoča materinstva manjša od nevarnosti, ki grozi nosečnici ali otroku zaradi nadaljevanja nosečnosti in zaradi poroda.**

19. člen

Postopek za umetno prekinitev nosečnosti po desetem tednu nosečnosti vodijo in o zahtevi nosečnice odločajo komisije prve in druge stopnje za umetno prekinitev nosečnosti (v nadaljnjem besedilu: komisija prve stopnje oziroma komisija druge stopnje).

Postopek pred komisijami je hiter.

20. člen

Komisijo prve stopnje sestavljajo socialni delavec in dva zdravnika. Eden od zdravnikov mora biti specialist za ženske bolezni in porodništvo; ta je tudi predsednik komisije.

Komisijo druge stopnje sestavljajo socialni delavec in trije zdravniki ustreznih specialnosti, od katerih je predsednik komisije specialist za ženske bolezni in porodništvo.

Člani komisije prve in druge stopnje imajo namestnike.

21. člen

Komisije prve stopnje se ustanovijo za območje ene ali več občin glede na območje zdravstvene organizacije, ki opravlja umetno prekinitev nosečnosti.

Komisije prve stopnje ustanovi ter imenuje njihove člane in namestnike regionalna zdravstvena skupnost potem, ko je dobila mnenje pristojnega organa občinskih skupnosti socialnega skrbstva.

Komisije druge stopnje se ustanovijo za širša območja; ustanovi jih ter imenuje njihove člane in namestnike Zdravstvena skupnost Slovenije potem, ko je dobila mnenje pristojnega organa Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije.

22. člen

Postopek za umetno prekinitev nosečnosti se začne na zahtevo nosečnice. Za nosečnico, ki je nerazsodna, zahtevajo umetno prekinitev nosečnosti njeni starši oziroma skrbnik. Če zahteva umetno prekinitev nosečnosti mladoletna nosečnica, praviloma obvesti zdravstvena organizacija, ki opravlja umetno prekinitev nosečnosti, o posegu starše oziroma skrbnika, razen če je nosečnica pred polnoletnostjo pridobila popolno poslovno sposobnost.

23. člen

Šteje se, da zahteva za umetno prekinitve nosečnosti vsebuje tudi privolitev za poseg po predpisih o zdravstvenem varstvu. To velja tudi v primeru, če je umetno prekinitve nosečnosti zahtevala mladoletna razsodna nosečnica, kot tudi v primeru, če je prekinitve nosečnosti zahtevala polnoletna nosečnica, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, je pa razsodna.

24. člen

Ženska, pri kateri nosečnost ne traja več kot deset tednov, vloži zahtevo za umetno prekinitve nosečnosti skupaj z izvidom o trajanju nosečnosti in z drugimi medicinskimi izvidi zdravstveni organizaciji, ki opravlja umetno prekinitve nosečnosti.

Če je iz izvidov iz prejšnjega odstavka razvidno, da so dani zdravstveni razlogi zoper umetno prekinitve nosečnosti, mora zdravstvena organizacija nosečnico napotiti h komisiji prve stopnje.

25. člen

Zahtevo ženske, pri kateri nosečnost traja več kot deset tednov, obravnava komisija prve stopnje.

Če komisija meni, da za umetno prekinitve nosečnosti niso izpolnjeni pogoji po 18. členu tega zakona, zavrne zahtevo za umetno prekinitve nosečnosti.

V tem primeru lahko nosečnica predlaga, da o njeni zahtevi odloči komisija druge stopnje. Ta mora o tem odločiti v sedmih dneh.

26. člen

Če komisija prve oziroma druge stopnje dovoli umetno prekinitve nosečnosti, napoti nosečnico z vso dokumentacijo v zdravstveno organizacijo, ki opravlja umetno prekinitve nosečnosti.

27. člen

Za dokončanje začete prekinitve nosečnosti ni potrebno dovoljenje komisije prve oziroma druge stopnje.

28. člen

Umetna prekinitve nosečnosti se opravi v zdravstvenih organizacijah iz drugega odstavka 16. člena tega zakona; v njih se praviloma opravi tudi dokončanje začete prekinitve nosečnosti.

29. člen

Če nastane pri dokončanju začete prekinitve nosečnosti sum, da gre za kaznivo dejanje, je zdravstvena organizacija, v kateri je bila dokončana začeta prekinitve nosečnosti, dolžna to takoj naznaniti pristojnemu organu.

30. člen

Zdravstveni delavci ter zdravstvene organizacije in socialni delavci seznanjajo nosečnice s postopkom, potekom in posledicami umetne prekinitve nosečnosti ter z metodami in sredstvi za preprečevanje nosečnosti.

ZZNPOB

Ta zakon ureja zdravstvene ukrepe, s katerimi se ženski in moškemu pomaga pri spočetju otroka in se jima tako omogoči uresničevati svobodo odločanja o rojstvih svojih otrok.

1. člen

Vsakdo ima pravico do zdravljenja neplodnosti na način in pod pogoji, ki jih določa ta zakon.

V postopkih zdravljenja neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (v nadaljnjem besedilu: OBMP) se mora

- varovati človekovo dostojanstvo,
- njegova pravica do zasebnosti,
- posebna skrb pa se mora posvetiti varovanju zdravja, koristi in pravicam bodočega otroka.

2. člen

Zdravljenje je po tem zakonu ugotavljanje vzrokov neplodnosti ali zmanjšane plodnosti in odpravljanje teh vzrokov s strokovnim svetovanjem, z zdravlili ali s kirurškimi posegi.

Zdravljenje je tudi odvzem in shranjevanje semenskih celic moškega ali jajčnih celic ženske, kateremu oziroma kateri grozi po dognanjih in izkušnjah medicinske znanosti nevarnost, da bo postal neploden oziroma neplodna.

3. člen

Postopki OBMP so postopki oploditve ženske, ki se s pomočjo biomedicinske znanosti izvajajo z namenom zanositve na drug način kot s spolnim odnosom.

Postopki OBMP, ki jih določa ta zakon, so predvsem:

1. znotrajtelesna oploditev:

- vnos semenskih celic v spolne organe ženske;
- vnos jajčnih celic skupaj s semenskimi celicami v spolne organe ženske;

2. zunajtelesna oploditev:

- združitev jajčnih celic in semenskih celic zunaj telesa ženske;
- vnos zgodnjih zarodkov v spolne organe ženske.

Vsi postopki OBMP se izvajajo skladno z dosežki in razvojem biomedicinske znanosti.

Zarodek nastane z oploditvijo jajčne celice. Zgodnji zarodek po tem zakonu je zigota in zarodek, ki se razvija zunaj maternice manj kot 14 dni ali do pojava primitivne proge.

Določbe o zgodnjem zarodku smiselno veljajo tudi za enako stare zarodke, pridobljene z izpiranjem maternice in za izolirane onipotentne matične zarodne celice, če se iz njih lahko razvije samostojen nov zarodek.

II. UPRAVIČENCI DO POSTOPKOV OBMP

4. člen

Postopki OBMP se smejo opravljati le z namenom, da pride do rojstva otroka.

Do postopkov OBMP sta upravičena moški in ženska, ki živita v medsebojni zakonski zvezi ali zunajzakonski skupnosti, in ki glede na izkušnje medicinske znanosti ne moreta pričakovati, da bi dosegla zanositev s spolnim odnosom, in jima ni mogoče pomagati z drugimi postopki zdravljenja neplodnosti.

Ne glede na določbo prejšnjega odstavka sta zakonca ali zunajzakonska partnerja upravičena do OBMP tudi v primerih, kadar se s

temi postopki lahko prepreči, da se na otroka prenese huda dedna bolezen.

Medsebojna zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost mora obstajati v času vnosa spolnih celic ali zgodnjih zarodkov v telo ženske.

5. člen

Do postopkov OBMP sta upravičena zakonca ali zunajzakonska partnerja, ki sta

- polnoletna,
- razsodna in
- v primerni starosti za opravljanje starševskih dolžnosti ter v takem psihosocialnem stanju, v skladu s katerim se lahko utemeljeno pričakuje, da bosta sposobna opravljati starševske dolžnosti v korist otroka.

Ženska mora biti v starostni dobi, ki je primerna za rojevanje.

7. člen

Do OBMP ni upravičena ženska, ki namerava otroka po rojstvu odplačno ali neodplačno prepustiti tretji osebi (nadomestno materinstvo).

III. DAROVANJE SPOLNIH CELIC

8. člen

Za postopke OBMP se praviloma uporabijo spolne celice ženske in moškega, ki sta v medsebojni zakonski zvezi ali sta zunajzakonska partnerja.

Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se lahko za postopke OBMP uporabijo jajčne celice darovalke ali semenske celice darovalca, kadar po izkušnjah biomedicinske znanosti ni možnosti, da bo prišlo do nosečnosti z uporabo spolnih celic zakoncev ali zunajzakonskih partnerjev, ali če so bili neuspešni drugi postopki OBMP iz tega zakona, ali če je to potrebno za preprečitev prenosa hude dedne bolezni na otroka.

OBMP s hkratno uporabo darovanih jajčnih celic in darovanih semenskih celic ni dovoljena.

9. člen

Darovalec semenskih celic je moški, katerega semenske celice se uporabijo za oploditev ženske, ki ni njegova zakonska žena ali zunajzakonska partnerica.

Darovalka jajčnih celic je ženska, katere jajčne celice se uporabijo za oploditev druge ženske.

10. člen

Ni dovoljeno dajati in sprejemati plačilo ali kakršnekoli druge koristi za darovane spolne celice. Pogodbe o tem so nične.

Darovalec ali darovalka spolnih celic ima **pravico do povrnitve stroškov**, ki jih ima v zvezi s prihodom v center za OBMP, bivanjem v njem, vrnitvijo, s pregledi in z odvzemom spolnih celic.

12. člen

Vsak postopek OBMP s spolnimi celicami darovalke ali darovalca se **opravi na predlog zdravnika** – specialista ginekologije in porodništva (v nadaljnjem besedilu: zdravnik) po pridobitvi **soglasja strokovnega posvetovalnega telesa centra za OBMP** in z **dovoljenjem Državne komisije za OBMP**.

Strokovno posvetovalno telo iz prejšnjega odstavka sestavljajo zdravnik, strokovnjak s področja embriologije, socialni delavec in diplomirani univerzitetni pravnik (v nadaljnjem besedilu: pravnik), ki jih imenuje direktor centra za OBMP.

Preden se opravi OBMP s spolnimi celicami darovalke ali darovalca, **se morata zakonca ali zunajzakonska partnerja udeležiti psihološko-socialnega svetovanja** po drugem odstavku 24. člena tega zakona.

Zakonca ali zunajzakonska partnerja je **treba poučiti o pravnih posledicah njune privolitve** v OBMP s spolnimi celicami darovalke ali darovalca in s pravnimi posledicami rojstva otroka, spočetega s tako OBMP. O teh pravnih posledicah ju mora poučiti pravnik.

13. člen

Darovanje človeških zarodkov ni dovoljeno.

Uporaba mešanice semenskih celic dveh ali več moških, ali jajčnih celic dveh ali več žensk v postopku OBMP ni dovoljena.

14. člen

Darovalka jajčnih celic in **darovalec** semenskih celic **morata biti**

- **polnoletna**,
- **zdrava**
- **in razsodna**.

Semenske celice darovalca se ne smejo uporabiti za oploditev ženske, ki zaradi **sorodstva** ne bi mogla z njim skleniti veljavne zakonske zveze. Jajčne celice darovalke se ne smejo oploditi s semenskimi celicami moškega, ki zaradi **sorodstva** ne bi mogel z njo skleniti veljavne zakonske zveze.

VI. POSTOPEK OBMP

1. Privolitev v OBMP

22. člen

Postopek OBMP po 4. členu tega zakona se lahko opravi samo na podlagi pisne privolitve zakoncev ali zunajzakonskih partnerjev.

Preden podata zakonca ali zunajzakonska partnerja pisno privolitev v postopek OBMP, ju mora **zdravnik** poučiti o postopku OBMP, z **možnostjo za uspeh, morebitnimi posledicami in nevarnostmi postopka za žensko, moškega in otroka ter jima svetovati**. Zdravnik ju obvesti, v kakšne namene se zbirajo in obdelujejo njuni osebni podatki, ter jima pojasni, da se varujejo kot poklicna skrivnost po prvem odstavku 18. člena tega zakona.

Po potrebi napoti zdravnik zakonca ali zunajzakonska partnerja na psihološko-socialno svetovanje o nameravani OBMP.

23. člen

Eden ali drugi od zakoncev oziroma zunajzakonskih partnerjev **lahko prekliče privolitev in odstopi od postopka OBMP, dokler se semenske celice, neoplojene jajčne celice ali zgodnji zarodki ne vnesejo v telo ženske**.

Center mora izjavo o preklicu zapisati in o tem, na zahtevo enega ali drugega od zakoncev oziroma zunajzakonskih partnerjev, izdati potrdilo.

Zdravnik se mora pred vnosom semenskih celic, neoplojenih jajčnih celic ali zgodnjih zarodkov v telo ženske prepričati, da privolitev ni preklicana.

2. OBMP s spolnimi celicami darovalca ali darovalke

24. člen

Pred postopkom OBMP z darovanimi spolnimi celicami mora **zdravnik**, ki je odgovoren za izvedbo postopka, poučiti zakonca ali zunajzakonska partnerja **o poteku postopka, pravnik** pa ju mora poučiti **o pravnih posledicah postopka**.

Zdravnik, ki vodi OBMP, mora zakonca ali zunajzakonska partnerja pred začetkom postopka **napotiti na psihološko-socialno svetovanje**.

25. člen

Darovanje semenskih celic in neoplojenih jajčnih celic se lahko opravi le na podlagi pisne privolitve darovalke ali darovalca.

Pred izdajo pisne privolitve za darovanje spolnih celic je center dolžan darovalko ali darovalca seznaniti s pravnimi posledicami njenega ali njegovega darovanja in s pravnim razmerjem do otroka, spočetega v postopku OBMP z darovanimi spolnimi celicami. Center ju je dolžan obvestiti o tem, v kakšne namene se zbirajo in obdelujejo njuni osebni podatki, ter pojasniti, da se varujejo kot poklicna skrivnost po prvem odstavku 18. člena tega zakona.

26. člen

Pisno privolitev lahko darovalka ali darovalec prekličeta do uporabe darovanih spolnih celic za OBMP.

27. člen

Darovalke in darovalci nimajo pravnih ali drugih obveznosti ali pravic do otrok, spočetih v postopkih OBMP.

28. člen

...

Prepovedana je OBMP s spolnimi celicami darovalca ali darovalke, ki v času vnosa darovanih spolnih celic ali zgodnjih zarodkov v telo ženske nista več živa. Preden zdravnik vnese v telo ženske spolne celice darovalke ali darovalca ali zgodnji zarodek, ki je nastal s pomočjo darovanih spolnih celic, mora ugotoviti, ali sta darovalka ali darovalec še živa.

VII. RAVNANJE S SPOLNIMI CELICAMI ALI ZGODNJI ZARODKI

Genska preiskava zgodnjega zarodka se sme opraviti samo v primeru nevarnosti hude dedne bolezni ali če je to potrebno zaradi uspešnosti postopka OBMP.

33. člen

V postopku OBMP je **prepovedano**:

- omogočiti zunajtelesni razvoj zarodka, ki je star več kot 14 dni, oziroma potem, ko se je razvila primitivna progga;
- omogočiti nastanek zarodka zgolj v raziskovalne namene;
- omogočiti nastanek človeških zarodkov iz spolnih celic z izzvano spremembo dedne zasnove in prenesti takšne zarodke v telo človeka ali živali;
- uporabiti dele zarodka, pridobljene v postopkih OBMP, razen v primerih, ki jih zakon izrecno določa;
- omogočiti nastanek zarodkov z isto dedno zasnovo ali zarodkov, ki so po dedni zasnovi istovetni z drugo živo ali mrtvo osebo (kloniranje);
- oploditi človeško jajčno celico s semensko celico živali ali živalsko jajčno celico, s semensko celico človeka ali spreminjati zarodek s presajanjem delov drugih človeških ali živalskih zarodkov (omogočanje nastanka hibridov in himer);
- vnesti zarodek, ki je nastal s postopki iz pete in šeste alineje tega člena, v telo človeka ali živali;
- človeške spolne celice ali človeški zarodek vnesti v žival;
- živalske spolne celice ali živalski zarodek vnesti v človeka;
- namerno spremeniti dedno zasnovo celic, ki so del zarodka.

IX. ZNANSTVENORAZISKOVALNO DELO

38. člen

Znanstvenoraziskovalno delo na spolnih celicah in zgodnjih zarodkih, pridobljenih za namen izvajanja OBMP, je dovoljeno izključno v namene varovanja in izboljšanja človekovega zdravja.

XI. OČETOVSTVO IN MATERINSTVO PRI OTROCIH SPOČETIH Z BIOMEDICINSKO POMOČJO

41. člen

Mati otroka, ki je bil spočet z biomedicinsko pomočjo, je **ženska, ki ga je rodila**.

Če je mati podala za postopek OBMP **privolitev** po 22. členu tega zakona, materinstva **ne more izpodbijati**.

Če je bil otrok spočet z biomedicinsko pomočjo **z jajčno celico darovalke, njenega materinstva ni dovoljeno ugotavljati**.

42. člen

Za **očeta otroka**, ki je bil spočet z biomedicinsko pomočjo, velja **materin mož ali njen zunajzakonski partner**, ob pogoju, da sta za postopek OBMP **podala privolitev** po 22. členu tega zakona.

Očetovstva tistega, ki po prejšnjem odstavku tega člena velja za otrokovega očeta, **ni dovoljeno izpodbijati**, razen, če se trdi, da **otrok ni bil spočet s postopkom OBMP**. V tem primeru se smiselno uporabljajo določbe od 96. do 99. člena zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list SRS, št. 14/89 in Uradni list RS, št. 60/99 – odločba US).

Če je bil otrok spočet z biomedicinsko pomočjo s semensko celico darovalca, njegovega očetovstva **ni dovoljeno ugotavljati**.

- pravne posledice postopka:
  - darovalec ostane anonimen
  - darovalec nima nobenih pravic in obveznosti do otroka
  - vse pravice in obveznosti nosita starša otroka
  - matična knjiga: mati je tista, ki je otroka rodila

- za očeta in mater se šteje tisti, ki je dal/a soglasje za postopek, takšnega očetovstva ni mogoče izpodbijati – razen če bi oče ugotovil, da je mati zanosila po naravni poti
- nadzor nad darovanjem spolnih celic
  - soglasje para v pisni obliki (predhodni razgovor)
  - seznaniti par s pravnimi posledicami
  - nadzor nad centri, ki opravljajo take postopke
- možno je razkritje zdravstvenih podatkov darovalca (dedne bolezni)
  - otrok, ki je razsoden in star vsaj 15 let
  - otrokov zakoniti zastopnik z dovoljenjem sodišča (nepravdni postopek + izjemni zdravstveni razlogi)

56. člen (pravice otrok)

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

- organi morajo skrbeti za otrokovo korist
- otroci imajo ČIPS, ki jih uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo
- otroci za katere starši ne skrbijo uživajo posebno varstvo:
  - rejništvo
  - skrbništvo
  - posvojitve

Sposobnost

Pravna sposobnost

- **splošno**
  - pravna sposobnost je temeljna sposobnost in določa pravno subjektiviteto
  - pomeni sposobnost biti nosilec pravic in dolžnosti/obveznosti
  - vsaka fizična oseba je pravni subjekt
  - prava sposobnost se pridobi z rojstvom (ne glede na duševno stanje)
  - ima jo vsak človek ne glede na spol, položaj, državljanstvo
  - ni je mogoče omejiti, niti se ji ni mogoče odpovedati
  - korenine ima v človekovem dostojanstvu
- **definicija otroka**
  - konvencija ZN – otrok je vsako človeško bitje do 18 leta starosti, razen če se polnoletnost po nacionalni zakonodaji ne doseže že prej
    - 1. člen
      - za namene te konvencije pomeni otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.
    - polnoletnost naj bi bila meja med otrokom in odraslo osebo
    - pridobitev poslovne sposobnosti pred polnoletnostjo

- sklenitev ZZ
  - oseba lahko pred 18 letom sklene ZZ, če so podani posebni utemeljeni razlogi
  - potrebno je dovoljenje/soglasje mladoletni osebi, ki ga da CSD, če presodi, da sta osebi dovolj zreli za ZZ
  - CSD pri tem zasliši mladoletnika, starše in osebo, s katero bo mladoletnik sklenil ZZ
- roditeljstvo
  - če želi mladoletnik, ki postane roditelj, pridobiti popolno poslovno sposobnost mora prositi nepravdno sodišče, naj mu podeli poslovno sposobnost
  - sodišče presodi, ali je oseba dovolj zrela (da bo skrbela za otrokove koristi, sklepala pp)
  - poslovno sposobnost se podeli z odločbo, ki mora biti pravnomočna
  - če zavrne, postavi CSD otroka pod skrbništvo
- **nasciturus**
  - zarodek = že spočet, a še nerojen otrok
  - konvencija ZN je sestavljena iz
    - preambule – uvodni programski del, ki ni zavezujoč
      - pove na kakšen način je treba razlagati normativni del
      - pove, da gre otrokom posebno varstvo pred in po rojstvu, ne pove pa, v čem naj bi bilo to varstvo – nočejo zavzeti stališča, da bi bil že zarodek nosilec pravic in dolžnosti

Preambula

Države pogodbenice te Konvencije

so v prepričanju, da pomeni po načelih, izraženih v Ustanovni listini Združenih narodov, priznanje prirojenega dostojanstva in enakih neodtujljivih pravicah vseh članov človeške družbe temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu,

upoštevajoč, da so ljudstva Združenih narodov v Ustanovni listini Združenih narodov ponovno potrdila svojo vero v temeljne človekove pravice in dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti in se odločila, da bodo podpirala družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev v večji svobodi,

zavedajoč se, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji človekovih pravic in v Mednarodnih paktih o človekovih pravicah razglasili, da so pravice in dolžnosti, določene s temi akti, enake za vse, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj,

priklicujoč si v spomin, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji človekovih pravic razglasili, da je otroštvo upravičeno do posebne skrbi in pomoči,

v prepričanju, da mora biti družini kot temeljni družbeni skupini in naravnemu okolju za razvoj in blaginjo vseh njenih članov in še posebej otrok namenjeno posebno varstvo in pomoč, da lahko v celoti prevzame svoje odgovornosti v družbi,

zavedajoč se, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, v ozračju sreče, ljubezni in razumevanja,

meneč, da mora biti otrok povsem pripravljen na samostojno življenje v družbi in vzgojen v duhu idealov, razglašanih v Ustanovni listini Združenih narodov, in še posebej v duhu miru, dostojanstva, strpnosti, svobode, enakosti in solidarnosti,

upoštevajoč, da je potreba po posebni skrbi za otroka navedena v Ženevski deklaraciji o otrokovih pravicah iz leta 1924 in v Deklaraciji o otrokovih pravicah, ki jo je Generalna skupščina sprejela 20. novembra 1959, ter priznana v Splošni deklaraciji človekovih pravic, v Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah (še posebej v 23. in 24. členu), v Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (še posebej v 10. členu) ter v statutih in ustreznih aktih specializiranih agencij in mednarodnih organizacij, ki skrbijo za blaginjo otrok,

upoštevajoč določbe Deklaracije o otrokovih pravicah, ki jo je sprejela Generalna skupščina 20. novembra 1959, da “otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, **vštevši ustrezno pravno varstvo, tako pred rojstvom, kot tudi po njem**”;

sklicujoč se na določbe Deklaracije o družbenih in pravnih načelih varstva in blaginje otrok s posebnim poudarkom na nacionalnem in mednarodnem rejništvu in posvojitvi, na standardna minimalna pravila Združenih narodov o kazenskem pravosodju za mladoletnike (“Pekinška pravila”) in Deklaracijo o varstvu žensk in otrok v izrednih razmerah in oboroženih spopadih,

zavedajoč se, da so v vseh državah sveta otroci, ki živijo v izjemno težkih razmerah, in da ti otroci potrebujejo posebno pozornost,

upoštevajoč pomen tradicije in kulturnih vrednot posameznih narodov za varstvo in skladen razvoj otroka,

zavedajoč se pomembnosti mednarodnega sodelovanja za izboljšanje življenjskih pogojev otrok v vseh državah, še posebej v državah v razvoju,

- normativnega dela
- EKČP: vsakdo ima pravico do življenja – ta določba se ne nanaša na zarodek

2. člen

Pravica do življenja

Pravica vsakogar do življenja je zavarovana z zakonom. Nikomur ne sme biti življenje namerno odvzeto, razen ob izvršitvi sodbe, s katero je sodišče koga spoznalo za krivega za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana smrtna kazen.

- civilno pravo priznava zarodku poseben pravni položaj, kadar gre za njegove pravice (ne pa tudi za obveznosti)
- pravice pridobi le pod pogojem, da se rodi živ
  - štejemo, da se je rodil živ, ko je zadihal (ne glede na to, ali je bila popkovina prerezana) – pomembno za pridobitev pravic
  - pravica do dedovanja
    - zapuščina preide na dediče v trenutku zapustnikove smrti, zarodek pridobi dediščino pod pogojem, da se rodi živ
  - pripoznanje očetovstva
    - sme se pripoznati, če nerojenega otroka
      - to je pomembno predvsem v primerih, ko ne velja domneva očetovstva (npr. če je oče bolan, pa želi, da bi bil otrok pripisan njemu zaradi dedovanja)
  - odškodnina
    - če je kdo zarodku povzročil škodo, je treba to škodo povrniti (sedanjo in prihodnjo)
    - zarodek lahko zahteva povrnitev prihodnje (ne pa sedanje) škode pod pogojem, da se rodi živ
- pravice zarodka ne smemo varovati tako, da bi pri tem posegali v pravice drugih
  - vprašanje varovanja zarodkovega življenja
- **pravna sposobnost preneha s smrtjo**
  - šteje se, da je človek umrl, ko mu prenehajo delovati možganske funkcije
  - smrt se dokazuje z izpiskom iz mrliške knjige
  - tudi po smrti se varuje integriteta umrlega, podoba in čast ter čustva bližnjih
  - obstajajo različni konstrukti varovanja pravne osebnosti umrlega
    - po smrti se ohrani delna pravna sposobnost
    - nekatere pravice lahko obstajajo brez pravnega subjekta
    - svojci so nosilci pravic pokojnika
  - interesi svojcev niso vedno skladni z interesi pokojnega, zato ni dovolj, da so le oni nosilci pravic

Poslovna sposobnost

- **splošno**
  - poslovna sposobnost je sposobnost z lastnimi voljnimi ravnanji pridobiti pravice in sprejeti obveznosti
  - je sposobnost izjaviti pravno relevantno voljo
  - pridobi se s polnoletnostjo
    - domneva se, da je vsak, ki je dopolnil 18 let poslovno sposoben in lahko veljavno sklepa pravne posle
- duševne bolezni in motnje v duševnem razvoju
  - država bi morala takim ljudem pomagati
  - npr. obvezno zastopanje

- pri tem institutu moramo biti previdni, saj lahko pomeni vključitev posameznika v družbo in hkrati njegovo izključitev, upoštevati moramo načelo, da je treba zastopanje ponuditi le tistemu, ki ni sposoben sam odločati in le na tistem področju, na katerih ni sposoben sam odločati
- **mladoletnik do 15 leta**
  - je popolnoma poslovno nesposoben
  - zastopajo ga zakoniti zastopniki, največkrat starši, včasih tudi skrbnik
  - do 15 leta mladoletni ne more sam skleniti nobenega pp
  - v praksi sklepajo običajne pp (pojdi v trgovino) kot sli svojih zastopnikov
  - če sklene kak pomembnejši pp, je ta neveljaven
  - oblike neveljavnosti
    - ničnost
      - na ničnost se lahko sklicuje vsak, ki ima pravni interes
      - upošteva se po uradni dolžnosti
      - ne zastara
      - govorimo tudi o absolutni neveljavnosti
    - izpodbojnost
      - lahko se sklicuje le tisti, ki je upravičen
      - sodišče jo upošteva le, če se stranka nanjo sklicuje
      - izpodbojen pp velja dokler ni izpodbit
      - pravimo, da tak pp visi
      - obstajajo določeni roki po preteku katerih ni več mogoče izpodbijati pp
        - subjektivni rok je navadno 1 leto, odkar zveš za razloge, zaradi katerih je pp izpodbojen
        - objektivni rok začne teči od neke fiksne točke (ponavadi sklenitve pp) in traja običajno 5 let
      - sopogodbenu lahko zahteva, da se nasprotna stranka izreče, ali ostaja pri pogodbi ali ne, v tem primeru mora druga stranka ponavadi v 30 dneh se izreči, ali bo pogodbo izpodbijala, ali naj ostane v veljavi
  - če je pp sklenjen s poslovno nesposobno osebo je ničen
- **mladoletnik med 15 in 18 letom**
  - je omejeno/delno poslovno sposoben
  - lahko sklepa nekatere pp, nekatere pa le z dovoljenjem zastopnika
  - OZ: ne pove natančno, kdaj potrebuje dovoljenje (kadar to določa zakon)
  - sam lahko sklene delovno razmerje in razpolaga z zaslužkom
  - dovoljenje potrebuje za tiste pp, ki so takšne narave, da lahko usodno vplivajo na njegovo življenje ob polnoletnosti in tudi po njej – gre za pravni standard, ki potrebuje vsebinsko dopolnitev
  - mladoletnik naj bi lahko sam razpolagal s svojimi avtorskimi pravicami
  - mladoletnik lahko sam sklene pp brez soglasja zastopnika, ki pa je pogojen (izpodbojen)
    - velja dokler ni izpodbit
    - pravni red daje mladoletniku posebno pravno varstvo
      - v 3 mesecih po nastopu polnoletnosti lahko zahteva razveljavitev vseh pravnih poslov, ki jih je sklenil kot mladoletnik, brez soglasja zastopnika
    - stranka, ki sklene pp z mladoletnikom in ni vedela za njegovo mladoletnost (je dobroverna) lahko odstopi od pogodbe
      - stranka je dobroverna
        - če jo mladoletnik prepriča, da ima soglasje od zastopnika, pa ga v resnici nima
      - pravica odstopa od pogodbe ugasne v subjektivnem roku 30 dni, odkar je zvedela za mladoletnost oz da ni potrebnega soglasja, vendar samo, če zastopnik v tem času pogodbe ne odobri

- sopogodbenik lahko zahteva od zakonitega zastopnika, naj se izreče, ali bo pravni posle odobril ali ne
    - če ga odobri: pp velja (odobritev velja _____)
    - če ga ne odobri: pp je razveljavljen (vrne se že izpolnjeno)
    - če molči, se šteje, da je odobritev zavrnil – pp ne velja
  - ZZZDR določa, da je pp ki ga sklene mladoletnik od 15 do 18 leta neveljaven – boljša je ureditev v OZ
  - včasih potrebuje tudi zastopnik odobritev CSD (npr. če hoče razpolagati s substancno, glavnico otrokovega premoženja, odtujiti nepremičnino) – če ne dobijo soglasja CSD, je tak pp izpodbojen
  - če je mladoletnik postavljen pod skrbništvo, potrebuje za vse pp soglasje skrbnika
- **18 let**
  - popolna poslovna sposobnost
  - lahko sklepa vse pp
  - ne potrebuje zastopnika
  - popolna poslovna sposobnost se domneva (je izpodbojna), lahko se zgodi, da so nekatere osebe starejše od 18 let, pa vseeno nimajo popolne poslovne sposobnosti
- **odvzem poslovne sposobnosti**
  - če polnoletna oseba ni sposobna sama sklepati pp, ker se ne zaveda odgovornosti in posledic ter ni sposobna skrbeti za svoje pravice in dolžnosti, se sme odvzeti taki osebi poslovna sposobnost v nepravdnem postopku
    - vzroki
      - duševna bolezen
      - duševna zaostalost
      - odvisnost od alkohola in mamil
      - drugi vzroki ki vplivajo na psihofizično stanje
    - odvisnost
      - sodišče lahko osebo pošlje na zdravljenje, vendar to ni prisilno
      - če se odloči, da gre se postopek prekine
      - če zdravljenje opusti oz le to ni uspešno, sodišče odloči o odvzemu poslovne sposobnosti
    - slepota/gluhost
      - če se posameznik zaveda pomena svojega ravnanja in je razsoden ter lahko ustrezno oblikuje svojo voljo, ni razloga za odvzem poslovne sposobnosti
      - lahko se ga zavaruje s skrbnikom za posebni primer, ki ga zastopa v zelo ozkem krogu zadev
        - funkcija je začasna
        - tak skrbnik je ponavadi postavljen le z namenom razrešiti določne zadeve
  - skrbnik se dodeli osebi ob odvzemu poslovne sposobnosti
  - poslovna sposobnost se lahko odvzame
    - popolnoma
      - oseba ima položaj mladoletnika starega med 15 in 18 let
      - vsak pp ki ga sklene je ničn
      - lahko le če oseba na nobenem področju več ne razpolaga s sposobnostjo za samostojno odločanje
    - deloma
      - oseba pade na položaj mladoletnika mlajšega od 15 let
      - za vse pp potrebuje soglasje skrbnika, kasneje se lahko določi, katere pp sme opravljati sama
    - sodišče postavi izvedenca, ki poda mnenje, sodišče pa se odloči, ali se poslovna sposobnost odvzame delno ali popolnoma

- CSD lahko neprimerno stanje sanira tako, da določi katere pp sme opravljati oseba sama (problem, ker na CSD niso zaposleni pravniki)
  - odvzem poslovne sposobnosti je namenjen varstvu posameznika pred samim seboj, posredno pa so varovani tudi udeleženci v pravnem prometu
  - odvzem se zaznamuje v matični knjigi in v zemljiški če razpolaga z nepremičnino
- **podaljšanje roditeljske pravice**
  - prepreči, da bi nastopila domneva poslovne sposobnosti
  - ko otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben sam skrbeti za svoje pravice in korist ter obveznosti
  - predlog je mogoče podati le pred polnoletnostjo
  - podaljšanje zaradi telesne prizadetosti
    - v tem primeru bi šlo za prisilno izključitev iz pravnega prometa, če bi roditeljsko pravico podaljšali proti volji prizadete osebe
    - država bi morala poskrbeti za zagotovitev ustrezne pomoči vendar le v zadevah, kjer oseba potrebuje tako pomoč
  - položaj posameznika je tak kot pred podaljšanjem roditeljske pravice: ima delno poslovno sposobnost
    - za sklenitev pomembnejših pp potrebuje soglasje zastopnika, ostale pp pa lahko sklepa sam
    - sodišče lahko pri podaljšanju roditeljske pravice postavi osebo tudi v položaj mladoletnika starega manj kot 15 let
  - institut podaljšanja roditeljske pravice bi bilo potrebno odpraviti in uvesti enotno skrbništvo
    - otrok je le vsako človeško bitje do 18 leta starosti, s to starostjo prenehajo tudi starševske pravice in tudi ne gre več za otroka, ki bi mu bilo potrebno nuditi posebno varstvo
    - nesprejemljivo je, da se osebo pri podaljšanju roditeljske pravice obravnava kot otrok
  - zakon določa, da se v izjemnih primerih lahko poda predlog tudi po otrokovi polnoletnosti:
    - pogoji
      - vzrok, zaradi katerega se roditeljsko pravico podaljšuje, mora obstajati pred polnoletnostjo in v času odločanja o podaljšanju
      - če se predlog sprejme, velja za nazaj
- **sposobnosti v postopku**
  - pravna sposobnost – pravdna sposobnost
    - ustreza ji sposobnost biti stranka v postopku
    - sposobnost nastopati kot tožena ali tožeča stranka
  - poslovna sposobnost – procesna sposobnost
    - sposobnost nastopati sam v postopku
      - mladoletnik do 15 leta ne more sam vložiti nobene tožbe – zastopajo ga starši ali skrbniki
      - mladoletnik po dopolnjenem 15 letu lahko za pp, ki jih sklepa sam, sam nastopa v postopku, pri pomembnejših poslih pa ga zastopajo starši ali skrbniki
- **sposobnost v postopku v družinskem pravu**
  - družinske zadeve so:
    - zakonski spori (spori med zakoncema)
    - spori med starši in otroci
  - procesna sposobnost je določena nižje kot pri splošni procesni sposobnosti
    - posameznik/mladoletnik, ki je dopolnil 15 let in je razsoden (= razume pomen svojih dejanj in posledice), lahko sam vlaga tožbe (na ugotovitev očetovstva, za preživnino), ker so te pravice strogo vezane na osebo
- **razsodnost**
  - vse sposobnosti razen pravne temeljijo na razsodnosti, ki se pri različnih sposobnostih različno presoja
    - poslovna sposobnost – trajna sposobnost za razsojanje

- razsodnost = oseba naj bi bila sposobna pravilno razumeti pomen in posledice svojih odločitev in imela naj bi možnost, ravnati v skladu s tem pravilnim razumevanjem
  - defekt volje – oseba ve da nekaj dela narobe pa si ne more pomagati (oseba ne more ravnati v skladu s pravilnim razumevanjem)
  - defekt razuma – nesposobnost doumeti pomen pravil in norma za zaščito lastnih in tujih pravnih dobrin (ne razume pomena posledic svojih odločitev)
- razsodnost moramo presojsati z vidika osebe za katero ugotavljamo, ali je razsodna, sicer bi kršili pravico do samoodločbe (če bi gledali s stališča 3 osebe, bi dopustili, da 3 odloča o tej osebi)
- vzroki, ki izključujejo razumnost odločanja
  - lahko učinkujejo le na določenem področju (poslovna nesposobnost se omeji le na to področje)
  - tudi če je poslovna sposobnost na drugih področjih izključena, imamo na dveh področjih lahko parcialno, delno poslovno sposobnost (ženitna in oporočna sposobnost)
    - zahteve za priznanje teh 2 sposobnosti so nižje, kot zahteve za poslovno sposobnost, ker sta ti pravici strogo vezani na osebo (ni mogoče zastopanje)
- **ženitna sposobnost**
  - od osebe se zahteva, da razume pomen in posledice izjave volje za sklenitev ZZ in da ravna v skladu s tem razumevanjem (razsodnost)
  - (v Nemčiji lahko duševna bolnika skleneta ZZ, če je izjava volje mišljena resno in je resnična)
- **oporočna sposobnost**
  - posebna vrsta poslovne sposobnosti
  - pomeni sposobnost napraviti veljavno oporoko, jo spremeniti ali preklicati
  - oporočno nesposobna je oseba, ki ne more pravilno doumeti pomena svoje izjave in posledic, ali če ne more ravnati v skladu s pravnim dojemanjem
  - postavlja se vprašanje, ali je oporočna sposobnost del pravne ali poslovne sposobnosti
    - nekateri zastopajo stališče, da naj bi šlo za del pravne sposobnosti
    - barbika je mnenja, da gre za posebno poslovno sposobnost
  - za oporočno sposobnost:
    - 15 let
    - razsodnost
  - če oporočne sposobnosti ni bilo, je oporoka zgolj izpodbojna

Deliktna sposobnost

- gre za samostojno sposobnost
- temelji na razsodnosti
- pomeni biti sposoben odgovarjati za nedopustno dejanje (delikt)
- odškodninska odgovornost je deliktne pogodbena odgovornost
- do 7 leta
  - ni deliktne sposobnosti
  - ne odgovarja za škodo
- od 7 do 14 leta
  - ni deliktne sposobnosti, razen če se dokaže, da je bil mladoletnik razsoden – da je razumel pomen svojih dejanj
  - to mora dokazati tisti, ki zahteva povrnitev škode
- po 14 letu
  - popolna deliktna odgovornost
  - šteje se, da je bil mladoletnik razsoden, domneva se njegova krivda
  - zakon določa, da ne odgovarja za škodo tisti, ki zaradi motnje v duševnem razvoju ali kakšnega drugega vzroka ni bil zmožen razsojati – to mora dokazati toženec (da ni kriv)

- če je nekdo po svoji krivdi prišel v tako stanje, se ne more sklicevati na to, da ni bil razsoden – za škodo vseeno odgovarja
- institut odgovornosti za drugega
  - do 7 leta
    - starši odgovarjajo objektivno, ne glede na krivdo
  - po 7 letu
    - starši odgovarjajo delno, delno pa otrok (deljena odgovornost)
    - če starši dokažejo, da je škoda nastala brez njihove krivde, potem ne odgovarjajo za otrokov delikt

Zakonska zveza

Splošno o ZZ

- sklenitev ZZ je svobodna, v nasprotnem primeru bi šlo za poseg v zasebnost in v telesno integriteto
- moralno etična vsebina ZZ:
  - medsebojna čustvena navezanost
  - vzajemno spoštovanje
  - razumevanje
  - zaupanje
  - medsebojna pomoč
- ZZ je neke vrste pogodba: zakonca se lahko dogovorita za primer razveze

Zaroka

- zaroka je obljuba partnerjev, da bosta sklenila ZZ, vendar ne nastane iztožljiva obveznost skleniti ZZ
- ZZZDR ne ureja zaroke
- ko gresta bodoča zakonca prijaviti poroko, nastane podobna situacija kot zaroka, vendar imata tudi v tem primeru pravico odstopiti od sklenitve ZZ
- od trenutka, ko prijavita poroko, ponavadi nastajajo stroški (organizacija poroke) – če potem do sklenitve ZZ ne pride, se to rešuje po civilnem pravu – odškodninski zahtevki
- na voljo je institut neupravičena obogatitev, ki se uveljavlja na zahtevo

Sklenitev ZZ

- poznamo različne pogoje:
  - pogoji za sklenitev
  - pogoji za veljavnost
  - zakonske prepovedi

Zakonske prepovedi

- ZZ ne smeta skleniti skrbnik in varovanec
- posvojitelj posvojenec pri nepopolni posvojitvi
  - če pride do sklenitve ZZ, skrbništvo in nepopolna posvojitev prenehata, ZZ pa je veljavna

Pogoji za sklenitev

- osebi **različnih spolov**
- osebi morata izjaviti **soglasje**, da želita skleniti ZZ
  - ZZ je sklenjena v trenutku, ko zakonca pritrdilno odgovorita, da želita skleniti ZZ (forma ad probationum), kasneje se to vpiše, zaradi lažjega dokazovanja; ZZ je sklenjena tudi, če ne pride do vpisa
- ZZ se sklene **pred državnim organom** in na način, ki ga določa zakon
  - pooblaščen oseba upravne enote, ki lahko svojo pristojnost delegira občini

Pogoji za veljavnost

- **pravi pogoji** – ZZ je neveljavna/izpodbojna, če so podani ti pogoji (ZZ ustvarja vse pravne posledice dokler ni izpodbita)
  - pri sklepanju ZZ morata biti **navzoča oba zakonca osebno**
    - izjema: enega lahko zastopa pooblaščenec, vendar le v izjemnih primerih, ki so posebej utemeljeni
  - zakonca morata imeti ob sklenitvi ZZ **namen skupnega življenja**
    - če ni namena pri obeh zakoncih, gre za navidezno/simulirano sklenitev ZZ
    - če namen ni podan le pri enem izmed zakoncev, se šteje kot miselni pridržek/mentalna rezervacija, ki je neupoštevna – velja, kot da je namen skupnega življenja podan pri obeh
    - po enem letu ločenega življenja ni več mogoče zahtevati preživnine
    - če se zakonca sporazumno razideta/zaradi neupravičenega razloga ne živita skupaj in 1 umre potem drugi zakonec ne deduje – to se upošteva na predlog dedičev
- **zadržki** – preprečujejo sklenitev ZZ, če organi vidi, da so podani
  - **pomanjkanje svobodne privolitve**
    - sila, grožnja
      - grožnja mora biti resna, da je upoštevana mora biti povzročena z nedopustnim sredstvom
    - zmote (ni svobodne volje)
      - zmota o fizični osebi
      - zmota o civilni osebi – ZZ se sklene z osebo, ki ni tista za katero se izdaja
      - zmota o bistvenih lastnostih – če bi zanje vedel, ZZ ne bi sklenil – razveljavitev v 1 letu odkar si spoznal zmoto
        - npr impotentnost, huda bolezen, obsodba za nečastno dejanje, zadrževala nosečnost, ...
        - v drugih primerih pride v poštev tožba na razvezo zaradi nevzdržnosti
  - **mladoletnost**
    - ženitno sposobnost se načeloma pridobi s polnoletnostjo
    - ker gre za strogo osebni posel, se upošteva razsodnost
    - lahko pa CSD da dovolitev za sklenitev ZZ, če so podani določeni razlogi
      - mladoletnik je razsoden
      - povabi starše na razgovor
      - zasliši partnerja
      - mladoletnik naj ne bi bil mlajši od 15 let
    - če CSD dovoli sklenitev ZZ, gre za (navadni) dispenz/spregled zadržka mladoletnosti – opravi se pred sklenitvijo ZZ
    - možen je tudi naknadni spregled zadržka, ki ga opravi sodišče po tem, ko je ZZ že bila sklenjena brez dovoljenja in je nekdo tožil na razveljavitev (pride do konvalidacije)
  - **težja duševna prizadetost in nerazsodnost**
    - zakon govori o motnjah v duševnem in telesnem razvoju
    - v vsakem primeru posebej je treba ugotoviti, ali je oseba razsodna (zakon bi moral kot zadržek določati nerazsodnost, ne pa težje duševne bolezni, ker ni nujno, da si pri vsaki težji duševni bolezni nerazsoden)

- nerazsodnost je lahko
  - trajne narave – težja duševna bolezen
  - kratkotrajno povzročena – opitost omamljenost
- tudi če je bila nekomu odvzeta poslovna sposobnost, to ni zadržek za sklenitev ZZ (npr. odvzem poslovne sposobnosti zaradi zapravljenosti)
- nerazsodna je oseba, ki ni sposobna doumeti posledic sklenitve ZZ
  - defekt razuma – ali lahko ravna v skladu s sicer pravilnim dojetjem
  - defekt volje – mladost, slaboumnost, duševna bolezen
- **obstoječa ZZ**
  - dokler ZZ ne preneha, ni mogoče skleniti novega
  - gre za izpeljavo načela monogamije
  - tudi kd
- **sorodstvo**
  - zadržek, če gre za sorodstvo v ravni črti kateregakoli kolena
  - v stranski črti do 4 kolena – možen je spregled zadržka, ki ga opravi CSD
  - sorodniki ne smejo sklepati ZZ iz bioloških razlogov
  - posvojeni otrok lahko sklene ZZ s posvojenčevimi naravnimi otroci, ne more pa skleniti ZZ s posvojiteljem (ker se med njima vzpostavi razmerje, ki je pravno izenačeno z razmerjem starši otroci)

Obličnosti pri sklenitvi ZZ

- obvezna je svečana sklenitev ZZ
- obvezna je javna sklenitev ZZ: vsak, ki želi lahko pride gledat sklenitev
- minister predpiše minimalne standarde za sklenitev ZZ
- zakon določa:
  - ZZ se sklenuje v kraju, ki si ga zakonca sama izbereta
  - predložiti je treba listine matičarju, določi se datum
  - sklenuje se v prostorih določenih za sklepanje ZZ, lahko se sklenuje drugje, če so za to utemeljeni razlogi (prestroga določba – ZZ naj bi se lahko sklenilo kjerkoli, le zakonca naj bi nosila del stroškov)
- stroške sklenitve nosi država
- naši državljani v tujini lahko sklenujejo ZZ pred diplomatskim predstavništvom
- pri sklenitvi ZZ mora biti prisotna pooblaščenca oseba in matičar
- obvezna je navzočnost 2 prič, če jih ni je ZZ neveljavna

Pravne posledice neveljavne ZZ

- neveljavnost ZZ ne nastopi ipso iure, treba je da se ZZ razveljavi s sodbo
- v DP obstaja le ena oblika neveljavnosti – izpodbojnost
- dokler pp ni izpodbit, je veljaven in ima vse učinke pp
  - v tem času nastaja skupno premoženje
  - sklenjena ZZ vpliva na razmerje do otrok (domneva očetovstva)
  - zakonca sta se dolžna preživljati
- ko eden izmed upravičencev vložijo tožbo na razveljavitev in je ZZ razveljavljena nastopijo učinki razveljavitve za naprej (ex tunc/nunc)
  - delitev skupnega premoženja
  - vprašanje v zvezi z otroci, preživljanjem nepreskrbljenega partnerja, stiki, preživljanje otrok
- sodišče ne more razveljaviti ZZ po uradni dolžnosti
- ZZ preneha:
  - z razveljavitvijo

- z razvezo
- s smrtjo
- z razglasitvijo za mrtvega
- ZZ lahko konvalidira, če je sodišče ne razveljavi
- obstajata 2 možni situaciji
  - zadržek je obstajal v času sklenitve ZZ – ko sodišče odloča o razveljavitvi zadržek ne obstaja več (npr. nekdo postane polnoleten, nekdo se vmes razveže, 1. žena umre ...)
  - zadržek je obstajal ob sklenitvi ZZ in še vedno obstaja (v času ko sodišče odloča o razveljavitvi)
    - gre za naknaden spregled zadržka
- relativna/absolutna izpodbojnost
  - razlika je v krogu oseb, ki smejo izpodbijati ZZ (aktivna legitimacija)
    - relativna izpodbojnost
      - ni mogoče vložiti tožbe, če je ZZ že prenehala
      - krog aktivno legitimiranih je ožji:
        - zakonec lahko izpodbija, če je bila ZZ sklenjena kljub težji duševni bolezni (oz nerazsodnosti), vendar šele ko je le ta prenehala (če še traja je to razlog za absolutno izpodbojnost)
        - zakonec lahko izpodbija, če je šlo za zмотo ali silo pri sklepanju ZZ
          - izpodbija tisti, ki je bil prisiljen oz je bil v zmoti
          - tožbo lahko vloži v enem letu odkar je prisila prenehala oz je spoznal zмотo
        - starši lahko izpodbijajo ZZ, ki jo je sklenil mladoletnik brez dovoljenja CSD
          - lahko tudi skrbnik, če opravlja starševske obveznosti
      - če zakonec vloži tožbo na razvezo ZZ in nato umre, so dediči upravičeni nadaljevati že začeti postopek v 6 mesecih po zapustnikovi smrti, če je bila tožba na razveljavitev utemeljena
    - absolutna izpodbojnost
      - ne zastara
      - aktivna legitimacija: vse osebe, ki imajo pravni interes
      - upravičenci smejo vložiti tožbo tudi če je ZZ že prenehala (npr. s smrtjo – največkrat bodo izpodbijali dediči)
- pri razveljavitvi se smiselno uporabljajo postopki, ki veljajo za razvezo
- razveljavitev nastopi z dnem, ko postane razveljavitvena sodba pravnomočna

Pravne posledice zakonske zveze

- pravne posledice ZZ nastajajo na 2 področjih
  - osebnem področju
  - premoženjskem področju

Osebno področje

- spremeni se osebno ime in priimek
- status samski se spremni v poročen
- mladoletnik pridobi popolno poslovno sposobnost
  - poslovna sposobnost ostane tudi, če ZZ preneha
- osebno se morata spoštovati
  - sankcije ni, razen vložitve tožbe na razvezo
- moralne dolžnosti med zakoncema:
  - svobodno odločanje o rojstvu otrok

- sporazumno odločanje o skupnih zadevah
- enake pravice do otrok (vzgoja, varstvo)
- vsak zakonec si prosto izbira delo, poklic
- dolžnost skupnega življenja
- dolžnost vzajemnega spoštovanja, zaupanja in pomoči
- dolžnost skupnega prispevanja za preživljanje družine v sorazmerju s svojimi zmožnostmi
- **dolžnost skupnega življenja**
  - ne gre za kršitev, če iz utemeljenih razlogov ne živita skupaj (npr delo v tujini)
  - če nimata že ob sklenitvi ZZ namena skupnega življenja, je ZZ neveljavna
  - posledice ločenega življenja
    - od takrat ne nastaja skupno premoženje – ni podvrženo delitvi
    - dokažejo, da so se sposobni preživljati sami – sodišče tožbo za preživljanje zavrže
    - lahko se odtujita – pride do razveze
    - če se razideta in eden zakonec umre drugi ne deduje po umrlem zakoncu, ker med njima ni obstajala življenjska skupnost, razen če je zapustnik naredil oporoko
- **pravica do preživljanja**
  - zakon o notariatu: vsa premoženjska razmerja med zakonci morajo biti urejena v notarskem zapisu
  - ali je pravica do preživljanja osebna ali premoženjska pravica?
    - vsi sistemi jo obravnavajo kot samostojno osebno pravico
  - preživnino lahko zahteva tisti zakonec, ki
    - nima sredstev za življenje
    - brez svoje krivde ni zaposlen
  - spori glede preživljanja se največkrat pojavljajo ob razvezi, zato so določbe o preživljanju navedene v poglavju o razvezi, vendar se smiselno uporabljajo tudi za čas trajanja ZZ
  - kdaj se zahteva preživnina
    - tožba na preživljanje se vloži v razveznem postopku
    - včasih se lahko zgodi, da zakonec tudi kasneje ugotovi, da potrebuje preživnino, zato lahko še 1 leto po pravnomočnosti razveze zahteva s tožbo preživljanje,
      - če so pogoji za preživljanje obstajali že ob razvezi in
      - obstajajo še takrat, ko sodišče odloča o preživljanju
    - tisti, ki dlje časa živi ločeno, nima pravice do preživljanja, ker je dokazal, da se je sposoben preživljati sam
  - preživnina se odmeri glede na
    - zmožnosti preživninskega zavezanca
    - potrebe preživninskega upravičenca
  - preživnina preneha
    - s sklenitvijo nove ZZ
    - pridobitvijo premoženja oz svojih dohodkov
    - če živi v ZZS
    - če stori kd zoper preživninskega zavezanca ali njegove bližnje
      - če preživnina preneha ne oživi več
  - preživnina naj bi pokrila osnovne potrebe in zagotavljala dostojno življenje (dosedanji življenjski standard – to je problematično, kadar je dosedanji življenjski standard precej visok)
  - pri nas se preživnina določi v mesečnem znesku in se plačuje vnaprej
  - zakonca se lahko sporazumeta, da se preživnina plača na drug način
    - v enkratnem znesku
    - v obliki potrošnih stvari
    - prepustitev nepremičnine
      - vendar sodišče odloči tako, da to ne pomeni prehudega bremena za preživninskega zavezanca
      - preživljanje ne sme poslabšati položaja, ki bi ga preživninski upravičenec imel, če bi prejemal preživnino v mesečnih zneskih

- zakonec se lahko odpove pravici do preživljanja
- sodišče lahko zavrne zahtevek za preživljanje tudi, če zakonec izpolnjuje vse pogoje, pa plačevanje preživnine ne bi bilo pravično do preživninskega zavezanca, glede na vzroke, ki so pripeljali do razveze (npr. pretepaš zakonca potem pa zahtevaš preživnino)
  - sodišče lahko zavrne zahtevek za preživljanje, če je upravičenec pred, med in po razveznem postopku storil kd. zoper zavezanca ali njegove bližnje
- zavezanec lahko vloži tožbo in zahteva ukinitve preživnine zaradi novih okoliščin, potem ko je bila preživnina že določena
- zakonec je drugega zakonca dolžan preživljati, če s tem ni ogroženo njegovo lastno preživljanje in preživljanje njegovih mladoletnih otrok
- polnoletni otrok je v isti skupini kot zakonec
- starši preživninskega zavezanca so v 3 skupini
- zakonca se lahko sporazumeta o preživljanju
  - pred novelo: pri CSD
  - zdaj: pred notarjem
    - razlog za novelo: redko se zgodi, da bi bil pri CSD zaposlen pravnik, kar je pomembno pri sklepanju preživninskih sporazumov, ker je naloga te osebe, da poskrbi, da ne pride do neveljavnih sporazumov (sporazum ne sme nasprotovati ustavnim načelom, prisilnim predpisom ali morali)
    - notar sklene sporazum v obliki izvršljivega notarskega zapisa (to pomeni enako položaj kot bi imeli pravnomočno sodbe – potrebno je le sprožiti izvršilni postopek)
    - glede drugih premoženjskih dogovorih mora biti sestavljen notarski zapis, izvršljiv pa le, kadar bo služil kot sporazumni dogovor pri razvezi
    - po novem zakonu bodo imeli zakonci več možnosti sklepanja raznih sporazumov
  - ali se zakonca lahko odpovesta pravici do preživljanja
    - novela: zakonca se pravici do preživljanja v primeru razveze lahko odpovesta, s tem pa ne smeta ogroziti koristi otrok
    - takšen sporazum je možen že pred sklenitvijo ZZ, med trajanjem ZZ, načeloma tudi ob razvezi
  - ali je možna odpoved preživljanja za časa trajanja ZZ
    - v času trajanja ZZ velja splošna dolžnost preživljanja in prispevanja za preživljanje nepreskrbljenega zakonca
    - po načelu solidarnosti se preživnini za čas trajanja ZZ ni mogoče odpovedati
    - zakonca sta se dolžna pomagati – tega z dogovorom ni mogoče izključiti
    - prav tako s prepovedani sporazumi, kjer bi bila preživnina bistveno nižja od zakonite
- preživnina se lahko določi
  - s sodbo
  - z izvršljivim notarskim zapisom
  - s sodno poravnavo
- preživnina se usklajuje 1x letno z indeksom rasti življenjskih potrebščin v slo
- usklajevanje opravlja CSD
  - sodišča in notarji imajo dolžnost poslati sporazume o preživljanju, sodbe, poravnave CSD
  - te dolžnosti ni, če se stranki dogovorita za drugačen način usklajevanja preživnine
- tožba zaradi spremenjenih razmer
  - potrebe preživninskega upravičenca se bistveno povečajo zato dodeljena preživnina ne zadostuje več
- tožba za znižanje preživnine
- simbolična preživnina
  - če pravica do preživljanja enkrat ugasne, ne more več oživetiti, vendar sodna praksa ohrani pravico do preživljanja v veljavi tako, da sodišče določi simbolično preživnino, ko bo upravičenec brez sredstev, pa jo spet zviša

- **sporazumi med zakoncema**

- treba je upoštevati splošna načela obligacijskega prava (enakopravnost strank)
- prepovedane so odušne pogodbe
  - prepovedano je izkoriščati lahkorniselnost ali stisko nasprotne stranke, da bi si zagotovil korist zase (od nasprotne stranke dobiš bistveno več, kod daš)
    - npr žena je noseča, mož reče da z njo ne bo sklenil ZZ, če ne podpiše pogodbe – v konkretnem primeru je treba presojeti, ali je bila v to res prisiljena
    - ugotavljanje neveljavnosti je velikokrat težavno
    - zakonca uredita svoj položaj s pogodbo
      - če bi bila pogodba sklenjena tako, da bi bila v škodo 1 stranke, bi bila nična
      - notar ima nalogo, da zavrne pogodbo, ki bi nasprotovala ustavnim načelom, morali ali prisilnim predpisom
- pogodba o preživljanju mora biti v obliki izvršljivega notarskega zapisa
  - če ena stranka zahteva izvršitev, druga pa se sklicuje na ničnost, o tem odloči sodišče

Premoženjske posledice zakonske zveze

- **skupno premoženje** zakoncev je tisto premoženje, ki ga zakonca pridobita z delom v času trajanja ZZ
  - nova ureditev bo namesto z delom določala odplačno; tisto premoženje, ki je bilo pridobljeno odplačno v času ZZ
  - premoženje pridobljeno z delom:
    - plača
    - vse kar je s plačo kupljeno je skupno premoženje
    - najem kredita
    - avtorski honorar
    - vlaganje v delnice (dividende), stanovanje (najemnine)
    - zavarovalnine, premije
  - v času trajanja ZZ
    - tisto premoženje, ki ga je imel zakonec pred vstopom v ZZ, je njegovo posebno premoženje (tudi, če je bilo pridobljeno z delom)
- **posebno premoženje** je vse, kar je bilo prineseno v ZZ, ni bilo pridobljeno v času trajanja ZZ in ni skupno premoženje
  - dediščina, darila – niso skupno premoženje, ker niso bili pridobljeni z delom
    - npr. nekdo podari zakoncema dragoceno sliko kot darilo, ker gre za darilo spada slika v posebno premoženje vsakega zakonca, vendar pa ker je bilo podarjeno obema, imata na sliki solastnino (če bi darovalec izrecno navedel, v kakšnih deležih darilo pripada kateremu od zakoncev, bi se to upoštevalo)
  - dohodki, ki jih prinaša posebno premoženje
    - če bi se drugi zakonec zelo angažiral za to premoženje, npr spremljal dogajanje na borzi, bi lahko bil upravičen do dela teh dohodkov, ker je vanje vložil svoje delo
  - nepremičnine
    - npr. nekdo ima parcelo s staro hišo, ki jo zakonca skupaj obnovita
      - stari ZLTR
        - če sta zakonca v nepremičnino (hiša ali zemljišče) bistveno vložila, potem zakonec, ki je vlagal svoje premoženje v nepremičnino drugega zakonca postane solastnik
      - SZ
        - nepremičnina je le zemljišče/parcela, velja načelo superficiens solo cedit
        - če si lastnik zemljišča, si tudi lastnik hiše, ki je zgrajena na tvojem zemljišču
          - če nekdo z dovoljenjem lastnika nepremičnine prizida, izboljša že obstoječo zgradbo, na nepremičnini ne dobi lp

- od lastnika nepremičnine lahko zahteva tisto, za kar je bil lastnik obogaten – zahteva lahko le denarni znesek, ne pa tudi vpisa v zemljiško knjigo kot lastnik
    - če zakonec ne more plačati obogatitve, se drugi ne more poplačati, lahko pa od drugega zahteva, da mu prizna neko stvarnopravno pravico na hiši
    - če bi se lastnik in graditelj hotela dogovoriti, da bo nepremičnina postala solastnina obeh, dodata pogodbi klavzulo
    - zakonca morata pogodbo o solastnini skleniti v obliki notarskega zapisa (lahko se dogovorita, da bo zapis izvršljiv)
  - če zakonca kupita nepremičnino s skupnimi sredstvi, postane nepremičnina skupno premoženje
- **možnosti za razdelitev skupnega premoženja**
  - deleži na skupni lastnini niso določeni, dokler ne pride do delitve
    - ob razvezi
    - v času trajanja ZZ
  - deli se lahko vse stvari ali le nepremičnine
  - delilna pogodba mora biti v obliki notarskega zapisa, v njej se določijo deleži
  - v času trajanja ZZ se skupno premoženje lahko razdeli
    - s sporazumom v obliki notarskega zapisa
    - brez sporazuma – v nepravdnem postopku se lahko zahteva delitev premoženja
      - premoženje se deli v nepravdnem postopku, le če se zakonca sporazumeta o tem
        - kaj sodi v skupno premoženje
        - kakšni so deleži na skupnem premoženju
      - zakon določa, da se premoženje deli na pol, razen če en zakonec ne dokaže, da je prispeval bistveno več
      - nepravdno sodišče deli premoženja dokler ni kaj spornega, če nastane spor o tem, kaj je skupno premoženje ali kakšni so deleži, morata zakonca to reševati v pravdi
      - ko se spor razreši, se zadeva vrne nepravdnemu sodišču
  - možne delitve
    - sporazum med zakoncema
      - pri notarju v obliki notarskega zapisa
      - stranki se lahko dogovorita, da bo sporazum v obliki izvršljivega notarskega zapisa
    - med zakoncema ni sporazuma
      - eden od zakoncev lahko predlaga nepravdnemu sodišču, naj se premoženje razdeli
      - delitev premoženja
        - fizična delitev – če je le mogoče
          - vsakemu zakoncu se dodelijo stvari namenjene njegovi osebni rabi in rabi v zvezi z opravljanjem poklica, potem se razdelijo še ostale stvari
        - lahko se stvar prepusti enemu zakoncu, ki izplača drugega
        - civilna delitev
          - stvar se proda in se razdeli izkupiček
    - delitev skupnega premoženja lahko zahteva upnik
- **obveznosti zakoncev**
  - osebne obveznosti enega zakonca
    - obveznosti, ki jih je zakonec napravil izključno za svoje potrebe
    - sam odgovarja za te obveznosti s posebnim premoženjem in deležem na skupnem premoženju
    - upnik lahko zahteva ugotovitev deleža na skupnem premoženju, kadar se samo iz posebnega ne more poplačati
  - skupne obveznosti zakoncev
    - obveznosti, ki jih je zakonec napravil sam za potrebe družine

- odgovarjata oba tako s posebnim kot s skupnim premoženjem – solidarna odgovornost
- upnik lahko toži enega ali drugega, in od vsakega zahteva plačilo celotnega dolga, ali pa toži oba v določenem razmerju
- v notranjem razmerju ima vsak pravico zahtevati povračilo od drugega zakonca, če je plačal več ali celoten dolg
- upošteva se, koliko je zakonec glede na svoje zmožnosti dolžan prispevati za potrebe družine
- **upravljanje in razpolaganje s skupnim premoženjem**
  - premoženje je skupno, zato zakonca z njim skupno razpolagata in upravljata
  - če deleži na premoženju niso določeni, potem zakonec s pp med živimi ne more prenesti svojega dela na 3 osebo – taka pogodba bi bila nična (lahko pa bi to storil s pp za primer smrti)
  - mogoče je razpolagati s posameznimi predmeti iz skupnega premoženja
  - za odsvojitve stvari iz skupnega premoženja moramo pridobiti soglasje zakonca
  - če ne pridobi soglasja, ima drugi na voljo, da izpodbija pp in zahteva, da se pp razveljavi
  - s tožbo pa uspe, le če je bil 3 v slabi veri – če je
    - vedel, da je stvar iz skupnega premoženja
    - da bi zakonec moral imeti soglasje, pa ga ni imel
  - če je 3 oseba v dobri veri, zakonec s tožbo ne bo uspel, lahko pa zahteva povračilo prizadejale škode od zakonca, ki je razpolagal s stvarjo brez soglasja
  - zakonca se med seboj lahko dogovorita, da bo s premoženjem razpolagal/ga upravljal le eden
  - če obsega izrecno ne določita, se šteje da je zakoncu poverjena le splošna uprava
- **pravni posli, ki jih zakonca lahko sklepata med seboj**
  - zakonca lahko med seboj sklepata vse pp
  - določena je oblika:
    - vsi pp med zakoncema morajo biti sklenjeni v obliki notarskega zapisa, lahko se dogovorita, da v obliki izvršljivega notarskega zapisa
    - to velja tudi za darilne pogodbe, vendar pa je notarski zapis treba narediti le pri darilih večje vrednosti, pri darilih, ki niso v sorazmerju s premoženjskim stanjem zakonca, ki je darilo dal
    - notarski zapis ni potreben za običajna priložnostna darila
  - darila se ob razvezi vračajo, vrnejo se le, če zakonec to zahteva oz če ga hoče vrniti zakonec, ki ga je dobil
  - običajna priložnostna darila se vračajo le, če niso v sorazmerju s premoženjskim stanjem zakonca, ki je darilo dal
  - darila se vračajo v stanju, v kakršnem so bila, ko je bil podan razlog za razvezo
  - pravilo realne subrogacije
    - gre za reševanje primerov, ko daril ni več
      - vrne se tisto, kar je zakonec za darilo dobil
      - če tudi tega ni več, pridejo v poštev splošna načela obligacijskega prava o obogatitvenem zahtevku
  - pp med zakoncema ne smejo biti v nasprotju z moralo, prisilnimi/kogentnimi predpisi in ustavnimi načeli
    - npr ZZZDR določa, da vse kar zakonca pridobita z delom v času trajanja ZZ postane skupno premoženje – če bi se zakonca hotela dogovoriti drugače, bi bil ta dogovor ničen
  - po našem pravu ni veliko možnosti za ženitne pogodbe, ker je veliko kogentnih pravil
    - po novem zakonu se bosta zakonca lahko dogovorila, zakon pa bo ponujal zakoniti premoženjski režim v primeru, da se zakonca ne bi ali ne bi mogla dogovoriti
    - zakoniti premoženjski režim mora upoštevati
      - načelo praktičnosti
      - načelo enakopravnosti med zakoncema
      - načelo pravičnosti
      - načelo fleksibilnosti
- **zakoniti premoženjski režimi v Evropi**

- režim ločenega premoženja zakoncev
  - premoženje ostaja ves čas trajanja ZZ ločeno
  - ob razvezi ne pride do delitve
  - ni pravičen, ker prezre prispevek enega zakonca k potrebam družine (npr en zakonec ne ustvarja premoženja, ker ne hodi v službo, ampak ostaja doma)
  - ustreza načelu enakopravnosti
- režim participacije
  - režimo participacije se med seboj razlikujejo po tem, ali nastaja od sklenitve ZZ skupno premoženje, ali ostaja premoženje ločeno, vendar pride ob prenehanju ZZ do premoženjske izravnave – izravnava se prikrajšanje, ki je nastalo v času trajanja ZZ
  - režimi participacije so naslednji
    - premoženjski režim skupnega premoženja
      - že od sklenitve ZZ naprej ustvarja premoženjsko skupnost
      - skupno premoženje je tudi vse, kar je kdo prinesel v ZZ
      - po prenehanju se premoženje razdeli na polovico
      - pri nas bi se partnerja za tak premoženjski režim verjetno lahko dogovorila pri notarju
      - redko
    - premoženjski režim skupnosti odplačno pridobljenega premoženja
      - premoženjska skupnost nastaja od sklenitve ZZ
      - če sta zakonca skupaj prispevala k nastanku premoženja, naj bosta skupaj udeležena pri delitvi
      - pri nas obstaja tak režim, vendar pri nas namesto odplačno uporabljamo z delom
      - tak režim imajo tudi v Italiji in Franciji
      - zakonca morata skupno upravljati s skupnim premoženjem
      - Italija: soglasje je potrebno le pri pomembnejših pp
      - germanski pravni sistemi nimajo takšen ureditve, ker skupno premoženje zaplete razpolaganje s premoženjem
      - pri nas: lahko se dogovorita, da bo s premoženjem upravljal le eden, če ne določita obsega upravljanja, se šteje, da je bila prvemu poverjena le redna uprava – za posle, ki presegajo redno upravo, potrebuje soglasje
    - premoženjski režim skupnosti povečanega premoženja
      - značilen za germanske pravne sisteme
      - premoženje zakoncev po sklenitvi ZZ ostaja ločeno
      - ob prenehanju ZZ premoženjski masi nista enaki – opravi se premoženjska izravnava:
        - pogleda se, za koliko premoženje enega zakonca presega premoženje drugega, presežek se razdeli na polovico
      - drugega zakonca ni potrebno spraševati za soglasje
        - omejitvi:
          - en zakonec ne more v celoti razpolagati s premoženjem – kadar bi odsvojil večino premoženja potrebuje soglasje
          - ni mogoče odsvajati gospodinjskih aparatov, brez soglasja zakonca
- predporočna pogodba
  - pogodbo skleneta pred sklenitvijo ZZ, vendar ta prične učinkovati šele, ko/če do ZZ pride
  - kasneje lahko ugotovita, da jima taka pogodba ne ustreza več, lahko v tem trenutku razdelita premoženje in skleneta novo pogodbo, ali pa velja zakoniti premoženjski režim
- **klavzule – v tujini**
  - zaključitvena klavzula
    - na koncu pogodbe se napiše, da so premoženjska razmerja med zakoncema zaključena
    - naknadne spremembe niso mogoče

- salvatorična klavzula
  - vsebuje dogovor, kaj se zgodi, če je posamezna določba v pogodbi nična
- **stanovanje**
  - stanovanje je v skupni lastnini – z njim lahko zakonca razpolagata le skupno in sporazumno
    - če sta oba vpisana v zemljiško knjigo je 3 oseba nujno slaboverna in pp je mogoče izpodbiti
    - razveza:
      - sporazum med zakoncema
      - odloči sodišče – upošteva zlasti upravičene interese (pri katerem zakoncu bodo otroci, ali ima kateri izmed zakoncev še kakšno stanovanje ...)
      - dodelitev stanovanja: glede na delež se potem izplača drugega zakonca
  - stanovanje je v izključni lasti enega izmed zakoncev
    - pri nas ni posebne ureditve
    - problem je, če se otroke dodeli materi, lastnik stanovanja/hiše pa je mož – zahteva naj se žena izseli
    - v svetu Evrope je odbor ministrov sprejel priporočilo o pravicah zakoncev, ki zadevajo družinsko stanovanje
    - sodišče mora upoštevati interese in koristi otrok – sodnik lahko prepusti stanovanje v uporabo in določi najemnino, to pa pomeni poseg v pravice drugega zakonca
    - kaj, če je eden izmed zakoncev nasilen?
      - zakonec ne more zahtevati, naj se ga odstrani iz stanovanja – le v času postopka se lahko izda odredba, da se zakonca odstrani iz skupnega stanovanja, da se prepreči nasilje (lastnina tu ni pomembna)
      - odredba velja le do pravnomočnosti, potem pa ne več – začasna odredba ni dovolj
    - urediti bo treba naslednja vprašanja/probleme
      - zakoncem bo potrebno nuditi varstvo v času trajanja ZZ
      - preprečiti bo treba, da bi en zakonec, ki je izključni lastnik lahko prodal stanovanje (potrebno soglasje)
      - upoštevati je treba koristi otrok, ki bodo ostali v stanovanju

Prenehanje zakonske zveze

Splošno

- smrt enega zakonca
  - pride do dedovanja
  - preživeli zakonec je zakoniti dedič
  - če ga zakonec prezre v oporoki, ima pravico do nujnega deleža
- razveza
  - če pride do smrti zakonca po razvezi, bivši zakonec nima pravice do dedovanja
  - zakon o dedovanju: če zakonec po razvezi naredi še eno oporoko in bivšega zakonca postavi za dediča, potem lahko deduje, drugače pa ne – tudi če obstaja oporoka še iz časa trajanja ZZ
  - tožbo za razvezo lahko vloži le zakonec, dediči pa smejo nadaljevati postopek, če zakonec med postopkom umre
- razveljavitev ZZ
  - ima enake pravne posledice kot razveza
- razglasitev pogrešanega za mrtvega
  - ima enake učinke kot smrt zakonca
  - postopek
    - splošni rok je 5 let, ko o pogrešanem ni več nobenega obvestila in če je oseba stara več kot 70 let

- če je oseba stara manj kot 70 let in 5 let ni nobenega obvestila, mora tisti, ki je sprožil postopek dokazati, da obstaja verjetnost, da ni več živ
- v primeru nesreče se lahko razglasi osebo za mrtvo 6 mesecev po nesreči
- v primeru vojne pa v 1 letu po prenehanju vojnih dejavnosti
- če zapuščinski postopki tečejo, oseba razglašena za mrtvo pa se pojavi:
  - nepravdno sodišče prekliče razglasitev za mrtvega
  - zapuščinski postopki se razveljavijo
  - ZZ ne oživi
- če je zapuščinski postopek že zaključen, ima oseba na voljo tožbo, s katero zahteva vrnitev premoženja

Razveza

- 2 možnosti:
  - sporazumna razveza – zakonca vložita predlog za razvezo
  - tožba – če obstaja spor
- partnerja morata navesti le, da ne želita več živeti skupaj; ni treba navesti zakaj
- pri zakonskih sporih je javnost izključena
- pri sporazumni razvezi morata zakonca urediti naslednja vprašanja
  - razdeliti skupno premoženje
  - preživljanje nepreskrbljenega zakonca
  - vprašanje glede stanovanja (če gre za najeto stanovanje, kdo bo ostal v njem)
  - glede vzgoje in varstva otrok
  - preživljanje otrok
  - stiki z otroci
- posebna oblika
  - 1-3 morajo biti sklenjeni v obliki izvršljivega notarskega zapisa (zakon želi preprečiti ponovno odpiranje postopkov)
  - 4-6 notarskega zapisa se ne sme narediti, ker mora sodišče oceniti sporazume z vidika otrokove koristi
    - če ugotovi, da so v skladu z otrokovo koristjo, izda sodbo – razveže ZZ, določi, kdo ima varstvo in vzgojo, stiki, preživljanje
    - država si tako pridržuje določeno kontrolo nad razvezami
- sodišče bi zavrnilo predlog za razvezo,
  - če sporazumi ne bi bili v korist otrok
  - če bi se zakonca želela razvezati, zato da bi lažje pridobila kakšno korist
- po vložitvi predloga na sodišče, ga ta obvezno pošlje CSD, ki opravi svetovalni razgovor z zakoncema
  - svetovalni razgovor je obvezen, kadar imata zakonca skupne otroke
    - ne opravi se:
      - zakonca nimata skupnih otrok
      - oba zakonca sta v tujini
      - eden izmed zakoncev je duševno bolan
- tudi tožbo na razvezo sodišče pošlje na CSD, ki skuša doseči, da bi se zakonca sporazumela vsaj o določenih vprašanjih
- CSD tudi skuša pridobiti podatke o življenjskih razmerah, da lahko poda poročilo, ali je sporazum v korist otroka ali ne
- eden izmed zakoncev ne pride na svetovalni razgovor
  - sporazumna razveza
    - šteje se da je predlog umaknjen
    - predlog je potrebno vložiti še enkrat ali pa je treba vložiti tožbo
  - razveza na tožbo
    - če ne pride tožnik se šteje da je tožba umaknjena
    - če ni toženca se šteje da se strinja z razvezo in se nadaljuje postopek

sporazumna razveza

- sporazumi glede varstva in vzgoje otrok
  - 105 ZZZDR – predvideva skupno vzgojo in varstvo
  - to ni mogoče pri razvezni na tožbo, v skupno varstvo in vzgojo ne moremo nikogar prisilit
  - pogoji za skupno varstvo in vzgojo
    - je sporazumna
    - je primerna
    - je v korist otroku
  - če sta se starša odločila za skupno varstvo in vzgojo, morata nujno določiti,
    - kje bo otrok imel prebivališče
    - kdo bo pristojen za vročenje pošiljk za otroka
  - 3 modeli skupne vzgoje in varstva po svetu
    - model gnezda
      - otrok je v nekem stanovanju, pri njem se izmenjujeta starša
    - sistem nihala
      - otrok se seli od enega k drugemu staršu
      - neprimeren, kadar starša živita daleč narazen
    - rezidenčni model
  - skupna vzgoja in varstvo
    - pri nas je možna le, če sta starša
      - sporazumna in
      - oba primerna za vzgojo in varstvo otroka ter
      - je otroku v korist
    - sodišče te elemente preverja na različne načine
      - obvezno mora pridobiti mnenje CSD – sodišču ni treba popolnoma upoštevati mnenja, saj se med obravnavo lahko pokažejo določene okoliščine, ki niso v korist otroku
      - sodišče pridobi mnenje otroka, če je rzsoden (spodoben razmeti pomen in posledice svoje izjave)
        - sodišče mora vsak odstop od mnenja argumentirati
        - otrok se lahko tudi vzdrži, da bi povedal svoje mnenje
        - mnenje lahko izrazi sam ali po zaupniku
          - zaupnik bi lahko bili starš (oz eden izmed staršev) vendar to ni v mogoče, ker bi lahko eden izmed staršev izvajal pritisk, poleg tega bi bil eden od staršev neposredno seznanjen z dokazom, drugi pa ne – eden bi imel v postopku več pravic kot drugi
          - o otrokovem mnenju se naredi zapisnik, ki se ga ne pokaže staršem, če to ne bi bilo v otrokovo korist
          - otrokovo mnenje se upošteva v sodni obrazložitvi, sodnik obrazloži s svojimi besedami, naredi povzetek
  - o varstvu in vzgoji se morata starša najprej sporazumeti
  - če se ne moreta sporazumeti sama, jima pomaga CSD
  - če se ne sporazumeta ob pomoči CSD, lahko sprožita (eden, drugi, oba) postopek pred sodiščem, priložiti morata dokazilo, da sta se poskušala sporazumeti pred CSD
  - če se sporazumeta pred CSD, lahko sporazum zapišeta in predlagata sodišču, naj izda sklep o sporazumu
    - sodišče lahko predlog
      - zavrne, ker ni v korist otroka
      - zavrže, ker ni potrebnih dokazil ali bistvenih sestavin
      - sprejme in izda sklep, če je v korist otroka
  - sodišče mora odločiti, kateri izmed staršev je najbolj primeren za varstvo in vzgojo, kadar se starša ne moreta sporazumeti in ne pride do skupnega varstva in vzgoje
    - to pomeni, da bo eden izmed staršev izgubil pravico

- ko sodišče ugotavlja, kateri izmed staršev je najbolj primeren, upošteva 2 načeli
  - načelo pospeševanja otrokovega razvoja
    - sodišče upošteva, kateri od staršev bo nudil otroku največ podpore pri razvoju osebnosti
  - načelo kontinuitete
    - sodišče pogleda, pri katerem bo imel največjo možnost, da bo ohranil dosedanja razmerja do zunanjega sveta
      - stiki s sorodniki, prijatelji
- sodišče mora preučiti oba starša, potrebe in želje otroka
- sodišče ne sme odločati na podlagi domnev (punčko mami, fantka mami) ali predsodkov – s tem bi kršili načelo enakopravnosti pred zakonom, prepoved diskriminacije, pomembno je, da so starši sposobni prilagoditi življenje koristim otroka
- oba starša sta enako primerna –
  - upošteva se otrokovo mnenje
  - če otrok ne more izraziti mnenja, ali ga ne izrazi, upoštevamo načelo kontinuitete

začasne odredbe

- z začasno odredbo pred pravnomočno odločitvijo sodišče lahko odloči o
  - preživljanju
  - stikih
  - vzgoji in varstvu
- začasne odredbe pridejo v poštev le pri razvezi na tožbo
  - sodišče ugotovi, da je otrokova korist ogrožena in da je potrebno hitro odločiti o določenih vprašanjih – v takih primerih izda začasno odločbo
- pogoji za začasno odločbo
  - ogrožena korist otroka
  - ne da se čakati na konec postopka
- začasna odločba je možna v
  - zakonskih sporih
    - razveza/razveljavitev ZZ
  - starševskih sporih
    - spori o ugotavljanju/izpodbijanju očetovstva/materinstva
    - spori med starši in otroci
    - spori o varstvu in vzgoji
    - spori o preživljanju mladoletnih otrok
    - spori o stikih s starši/3 osebami
    - spori o preživljanju polnoletne osebe nad katero je podaljšana rodiljska pravica
- začasne odredbe se lahko izdajo
  - na predlog
    - preživljanje polnoletnega otroka
    - preživljanje nepreskrbljenega zakonca
    - izselitev zakonca iz stanovanja zaradi preprečitve nasilja
    - zasebna tožba na preživljanje zakonca eno leto po pravnomočni razvezi (ne gre za zakonski spor)
  - po uradni dolžnosti
  - oboje
    - preživljanje mladoletnega otroka
    - varstvo in vzgoja
    - stiki
- začasne odredbe o varstvu in vzgoji
  - sodišče ne sme odločati na podlagi stereotipov, raziskati mora vse okoliščine
  - končne odločitve se izdajajo na podlagi gotovosti, za začasno odredbo pa je zadosti verjetnost (vprašljivo, lahko nekomu storiš krivico)
  - začasna odredba praviloma ostane v veljavi do konca postopka

- lahko se zgodi, da mora otrok cel čas postopka (ki lahko traja tudi nekaj let) živeti s staršem, za katerega se izkaže, da ni najbolj primeren za vzgojo in varstvo otoka
- poleg verjetnosti morata biti izpolnjena tudi dva druga pogoja
  - ogrožena mora biti korist otroka
  - ni mogoče čakati na konec postopka
- postopek za izdajo začasnih odredb je hiter
  - sodišče zasliši obe pravdni stranki (očeta in mami)
  - zaprosi za mnenje otroka
  - pridobi mnenje CSD
    - šele nato sodišče izda začasno odredbo – dejansko stanje mora biti čimbolj razjasnjeno

Razmerje med starši in otroki

Preživljanje med starši in otroci

Preživljanje polnoletnih otrok

- novela: le od 26 leta, če se redno šolajo
  - redno šolanje je pravni standard
  - sodišče pravi, da se otrok redno šola, kadar redno izpolnjuje svoje obveznosti
  - za redno šolanje gre tudi pri izrednem študiju
  - sodna praksa nadaljevanja šolanja ne drugi fakulteti in podiplomskega študija ne šteje pod redno šolanje
  - 26 let je meja zato, ker se tudi otroški dodatek izplačuje do 26 leta
  - preživljanje ne more preko 26 leta, ker je dolžnost preživljanja ožja od socialne države
- če otrok, ki so ga starši še dolžni preživljati, sklene ZZ, so ga starši dolžni preživljati subsidiarno – če ga ne more preživljati zakonec, podani morajo biti pogoji za splošno preživljanje polnoletnega otroka
- ker je ZZS izenačena z ZZ, je otroka dolžan preživljati tudi ZZS partner

Preživnina

- rangi preživninskih zavezancev
  - 1 skupina: preživljanje mladoletnega otroka in preživninskega zavezanca
  - 2 skupina: preživljanje zakonca in polnoletnega otroka
  - 3 skupina: preživljanje nepreskrbljenih staršev
- preživnina mladoletnega otroka mora biti taka, da je mladoletnemu otroku v korist
  - mora biti primerna – pokriti mora vse tiste stroške, da zagotavlja uspešen razvoj otroka
  - sodišče odmeri preživnino, ki zagotavlja uspešen telesni in duševni razvoj otroka
    - stroške življenjskih potreb (obleka, obutev, hrana, varstvo, izobrazba, vzgoja, bivanje)
    - tudi oddih, razvedrilo in druge posebne potrebe otroka
- starša se lahko sporazumeta o preživnini za mladoletnega otroka
  - sporazum zapišeta pred sodiščem, ki izda sklep
  - po sedanji ureditvi je mogoče sporazume sklepati le pred sodiščem, ne pa pred notarjem
  - noben sporazum ni več v pristojnosti CSD
  - sporazumi ne smejo nasprotovati ustavi in kogentnim predpisom
- po prejšnji zakonodaji so bili starši dolžni preživljati otroka z motnjo v telesnem in duševnem razvoju doživljenjsko
  - drugi starši samo dokler se redno šole
  - po novi zakonodaji so dolžni motenega otroka preživljati tako dolgo kot navadnega – dokler se redno šola do 26 leta
  - zakon o otrocih s posebnimi potrebami
    - otroci se lahko šolajo skupaj z drugimi otroci v redni šoli po prilagojenem programu

- šolska uprava lahko določi da je motnja tako huda, da mora otrok obiskovati šolo s prilagojenim poukom (to za takšnega otroka pomeni redno šolanje)
- institut podaljšanja roditeljske pravice ne pomeni, da so starši dolžni preživljati otroka, saj je preživljanje ločeno od roditeljske pravice

Preživljanje otrok

- mladoletne otroke preživljajo starši v okviru svojega gospodinjstva (dolžni so jih imeti pri sebi in skrbeti zanje)
- do takšne rešitve ne pride v primeru, ko to ne bi bilo otroku v korist – v takšnem primeru država poseže v pravice staršev
- kadar starša ne živite več skupaj, ponavadi sodišče zaupa otroka v varstvo in vzgojo enemu, drugi pa mora plačevati preživnino
  - pri sporazumni razvezi s starša lahko o preživnini tudi dogovorita in se nato obrneta na sodišče, ki presodi sporazum z vidika otrokove koristi in o tem izda sklep
  - sporazumna razveza – starša predlagata sodišču
  - razveza na tožbo – sodišče odloči samo, če ni sporazuma
- polnoletni otroci so dolžni preživljati svoje nepreskrbljene starše – lahko napišejo sporazum v obliki izvršljivega notarskega zapisa
- preživljanje polnoletnega otroka:
  - pred novelo – sporazum se sklene pred sodiščem v nepravdnem postopku
  - po noveli – oblika ni določena
  - najboljša rešitev bi bila, da se tak sporazum sklepa pred notarjem, tako kot ostali sporazumi med odraslimi
- preživljanje med mačeho/očimom pastorko/m (so v razmerju svaštva)
  - mačeha/očim sta dolžna preživljati pastorko/pastorka, če je/ga ni sposoben preživljati nobeden od staršev
  - ZZS – ni le zakonec tisti, ki je odgovoren za otroka svojega partnerja, ampak tudi zunajzakonski partner
    - če je otrok še mladoleten
    - če otrok živi z njima
    - če nima nobenega od staršev, ki bi ga bil sposoben preživljati
  - zakaj pride do te določbe – vse več otrok živi v zunajzakonski skupnosti
  - če ZZ ali ZZS prenehata zaradi smrti, je partner dolžan preživljati otroka, če je v trenutku smrti partnerja živel z njima
  - ZZS načeloma ustvarja enake pravne posledice kot ZZ, vendar le v razmerju med partnerjema ne pa tudi med partnerjem in otrokom (npr pripoznanje očetovstva)
    - dolžnost preživljanja obstaja na podlagi posebne zakonske določbe, ne pa na podlagi ZZS
  - taka določba je lahko problematična, saj gre za širjenje preživninskih obveznosti
- preživnini, ki izhajajo iz razmerja med starši in otroci se ni mogoče odpovedati, načeloma naj bi to veljalo tudi za polnoletne otroke
- prav tako ni mogoče določiti načina valorizacije preživnine, niti se ji ni mogoče odpovedati

Stiki

- konvencija o otrokovih stikih pri nas ni ratificirana, vendar jo DP v večini določb upošteva
- pred novelo so bili stiki pravica staršev
- pravica do stikov je tako pravica staršev kot tudi otrok
- stiki morajo biti otroku v korist
- stiki se lahko izvršujejo tudi na drug način kot z neposrednim druženjem (sms-i, internet, tel pogovori,...)
- stiki lahko potekajo pod nadzorom delavca CSD
- sedaj zakon govori tudi o stikih z 3jimi osebami, na katere je otrok osebno navezan in je z njimi družinsko povezan

- če ne gre za stike pri razvezi ZZ, se o stikih odloča v nepravdnem postopku, kjer se izda sklep – presoja se otrokovo korist in njegovo mnenje
- stranke v postopku
  - starši
  - 3 oseba, ki želi stike
  - otrok, če je razsoden
- če ne pride do sporazuma glede stikov z 3jo osebo, lahko nepravdni postopek začnejo
  - otrok, ki je procesno sposoben
  - 3 oseba, ki želi stike
  - CSD
- konvencija določa posamezne ukrepe s katerimi se stiki zagotovijo
  - želi doseči, da bo do stikov tudi res prišlo in želi preprečiti, da bi tisti, ki izvršuje stike ne vrnil otroka tistemu, ki ima otroka v varstvu in vzgoji
  - 2 obvezna ukrepa
    - možnost da se stiki odvijajo pod nadzorom 3 osebe ali na način ki ne omogoča osebnih stikov
    - država mora predvidet ustrezen postopek izvrševanja tujih sodnih odločb
  - 1 ukrep si morajo države podpisnice izbrati izmed izbirnih ukrepov
    - ukrepi za realizacijo stikov
      - možnost da se položi varščina (oseba ki ima otroka v vzgoji in varstvu ne bo onemogočala izvrševanja stikov)
      - denarne kazni
    - ukrepi ki zagotavljajo da se bo otrok po izvršenih stikih vrnil k osebi pri kateri živi
      - odvzem potnega lista otroku
      - varščina
      - stiki pod nadzorom

Stiki po našem pravu

- glej komentar zakona
- starši živijo v različnih državah
  - stiki se ponavadi določijo tako, da gre otrok na počitnice k staršu, ki ima pravico do stikov
    - če otroka ne vrne, ali ga odpelje iz Slovenije – gre za ugrabitev, ki jo ureja Konvencija o civilnopравниh vidikih mednarodne ugrabitve otrok
      - konvencija se uporablja do starosti 16 let
      - namen konvencije je zagotoviti čimprejšnjo vrnitev otroka, ki je bil nezakonito odpeljan oz nezakonito pridržan
      - šteje se, da je bil otrok nezakonito odpeljan oz nezakonito pridržan
        - če so s tem kršene pravice do skrbi, ki jih ima oseba po zakonu države, v kateri otrok stalno prebiva (tiste osebe, ki ji je bil otrok zaupan v varstvo in vzgojo)
        - če se je to zgodilo v času ko so bile uveljavljane pravice do skrbi (npr postopek še ni končan, začet)
        - pravica do skrbi – tisti, ki ima varstvo in vzgojo
      - če pride do ugrabitve imajo starši, CSD, druge institucije možnost da se obrnejo na centralni izvršilni organ države, v kateri je imel otrok stalno prebivališče, ta se poveže s centralnim izvršilnim organom države, kamor je bil otrok odpeljan in začne postopek za vrnitev otroka
      - postopek:
        - če je minilo manj kot 1 leto odkar je bil otrok nezakonito odpeljan oz nezakonito pridržan, mora organ odrediti takojšnjo vrnitev
        - če je minilo več kot 1 leto odkar je bil otrok nezakonito odpeljan oz nezakonito pridržan, organ odredi vrnitev le v primeru če se ne dokaže, da se je otrok že prilagodil novemu okolju

- otrok se ne vrne v primeru
  - da bo ob vrnitvi izpostavljen nasilju
  - tisti od staršev, ki zahteva vrnitev, ni sprožil postopka za varstvo in vzgojo
  - če je tisti od staršev, ki zahteva vrnitev pristal na takšno stanje
  - če otrok vrnitvi nasprotuje in je dosegel tako starost in zrelost, da je treba njegovo mnenje upoštevati

Otrokov položaj in pravice v družinskopravnih postopkih

- KOP – pravica otroka do prostega izražanja v vseh postopkih v zvezi z njim (sam, po zastopniku)
- MEKUOP – cilj je obveščenost otrok v postopkih, ki jih zadevajo in sodelovanje otrok v teh postopkih
  - posebej vzpostavi pravico otroka do posebnega zastopnika
    - otrok ima kolizijskega zastopnika kadar pride do konflikta interesov med otrokom in njegovim zakonitim zastopnikom
    - otrok bi moral biti upravičen do posebnega zastopnika tudi kadar ni kolizije interesov in takšno postavitvev zahteva otrokova korist

Evropska konvencija o otrokovih pravicah

- Gre za pravice otrok v postopkih pred pravosodnimi organi
- Konvencija velja za otroke **mlajše od 18 let**
- **Cilj** konvencije je v korist otrok
  - Spodbujati
  - Priznati
  - Uresničevati
  - procesne pravice otrok pred pravosodnimi organi, zlasti
    - da so otroci sami ali prek drugih oseb/organov obveščeni
    - jim je dovoljeno, da sodelujejo v postopku
- Postopki pred pravosodnimi organi:
  - Postopki glede družinskega prava
  - Uresničevanje starševske odgovornosti:
    - Vzgoja
    - Varstvo
    - Stiki
- Vsaka država določi **3 vrste zadev** družinskega prava, ki se obravnavajo pred pravosodnimi organi, za katere bo veljala ta konvencija:
  - Postopek odločanja o vzgoji in varstvu otroka
  - Postopek posvojitve
  - Postopek skrbništva
  - Postopek upravljanja otrokovega premoženja
  - Postopek določanja višine preživnine

Opredelitev pojmov

V tej konvenciji:

- a) izraz “pravosodni organi” pomeni sodišče ali upravni organ z enakovrednimi pooblastili;
- b) izraz “nosilci starševske odgovornosti” pomeni starše in druge osebe ali organe, ki so upravičeni delno ali v celoti uresničevati starševsko odgovornost;
- c) izraz “zastopnik” pomeni osebo, kot je odvetnik, ali organ, imenovan, da otroka zastopa pred pravosodnimi organi;
- d) izraz “ustrezne informacije” pomeni informacije, ki so primerne glede na otrokovo starost in stopnjo razumevanja ter se zagotovijo, da lahko otrok v celoti uresničuje svoje pravice, razen če bi bilo zagotavljanje takih informacij v nasprotju z otrokovo blaginjo.

• Procesne pravice otroka:

- **Pravica do obveščeni in do izražanja lastnega mnenja v postopkih**
  - Zadostna stopnja razumevanja po notranjem pravu
  - V postopkih pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroka
  - Ima priznano pravico, ki jo je upravičen zahtevati,
    - Da dobi vse ustrezne informacije
    - Da se z njim posvetujejo in da izrazi lastno mnenje
    - Da je obveščen o možnih posledicah kakršnekoli odločitve
- **Pravica zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika**
  - Kadar notranje pravo preprečuje nosilec starševske odgovornosti zastopati otroka zaradi nasprotja interesov, ima otrok pravico, sam ali prek drugih, zaprositi za posebnega zastopnika
  - Države lahko pravico omejijo na otroke z zadostno stopnjo razumevanja
- **Druge možne pravice**
  - Pravica zaprositi za pomoč ustrežno osebo, po lastni izbiri, da otroku **pomaga izraziti lastno mnenje**
  - Pravico, da zaprosijo za posebnega zastopnika v ustreznih primerih odvetnika
  - Pravico do imenovanja svojega zastopnika
  - Pravico do uresničevanja vseh ali nekaterih pravic strank v takšnih postopkih

• Vloga pravosodnih organov

- **Postopek sprejemanja odločitev**
  - V postopkih, ki zadevajo otroka morajo pravosodni organi pred sprejemom odločitve:
    - Preučiti ali imajo na voljo dovolj informacij, da sprejmejo odločitev v korist otroka in po potrebi pridobiti dodatne informacije
    - Kadar se po notranjem pravu šteje, da ima otrok zadostno stopnjo razumevanja:
      - Zagotoviti, da otrok pridobi vse potrebne informacije
      - Se sami ali prek drugih organov posvetovati z otrokom
      - Omogočijo otroku, da izrazi svoje mnenje
    - Ustrezno upoštevati otrokovo mnenje
- **Dolžnost hitrega ukrepanja**
- **Ukrepanje na lastni predlog**
  - V postopkih, ki zadevajo otroka, so pravosodni organi pooblašteni v primerih, določenih z notranjim pravom, ukrepati na svoj predlog, kadar je resno ogrožena otrokova blaginja.
- **Imenovanje zastopnika**
  - Pooblašteni za imenovanje zastopnika v postopkih, ki zadevajo otroka in nasprotje interesov preprečuje nosilec starševske odgovornosti da bi zastopali otroka

• Vloga zastopnika

- V postopkih, ki zadevajo otroka zastopnik (razen, če bi bilo to v očitnem nasprotju z otrokovimi koristmi):
  - Zagotovi otroku vse ustrezne informacije, če se po notranjem pravu šteje da ima ustrezno stopnjo razumevanja
  - Zagotovi pojasnilo o možnih posledicah upoštevanja njegovega mnenja in možnih posledicah ukrepanja zastopnika, če se po notranjem pravu šteje da ima ustrezno stopnjo razumevanja
  - Da ugotovi otrokovo mnenje in ga predstavi pravosodnim organom
- Pogodbenice imajo nacionalne organe, ki skrbijo in spodbujajo uresničevanje otrokovih pravic
- Pogodbenice prek ustreznih organov spodbujajo mediacije in sporazumno reševanje sporov

I. poglavje

Področje uporabe in cilj konvencije ter opredelitev pojmov

1. člen

Področje uporabe in cilj konvencije

1. Ta konvencija se uporablja za otroke, **mlajše od 18 let**.

2. Cilj te konvencije je v **korist otrok spodbujati njihove pravice**, jim priznati **procesne pravice** in jim omogočiti **uresničevanje** teh pravic tako, da so otroci sami ali prek drugih oseb ali organov obveščeni in jim je dovoljeno, da lahko **sodelujejo v postopkih pred pravosodnimi organi**, ki jih zadevajo.

3. Za namene te konvencije so postopki pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroke, postopki glede družinskega prava, zlasti tisti, ki se nanašajo na uresničevanje starševske odgovornosti, kot so vzgoja in varstvo ter osebni stiki z otrokom.

4. Vsaka država ob podpisu ali deponiranju listine o ratifikaciji, sprejetju, odobritvi ali pristopu v izjavi naslovljeni na generalnega sekretarja Sveta Evrope, **določi vsaj tri vrste zadev družinskega prava**, ki se obravnavajo pred pravosodnimi organi, in za katere se uporablja ta konvencija.

5. Vsaka pogodbenica lahko nadalje z izjavo določi dodatne vrste zadev družinskega prava, za katere se uporablja ta konvencija, ali zagotovi informacije o uporabi 5. člena, drugega odstavka 9. člena, drugega odstavka 10. člena in 11. člena.

6. Ta konvencija ne preprečuje pogodbenicam uporabe pravil, ugodnejših za spodbujanje in uresničevanje otrokovih pravic.

2. člen

Opredelitev pojmov

V tej konvenciji:

a) izraz "pravosodni organi" pomeni sodišče ali upravni organ z enakovrednimi pooblastili;

b) izraz "nosilci starševske odgovornosti" pomeni starše in druge osebe ali organe, ki so upravičeni delno ali v celoti uresničevati starševsko odgovornost;

c) izraz "zastopnik" pomeni osebo, kot je odvetnik, ali organ, imenovan, da otroka zastopa pred pravosodnimi organi;

d) izraz "ustrezne informacije" pomeni informacije, ki so primerne glede na otrokovo starost in stopnjo razumevanja ter se zagotovijo, da lahko otrok v celoti uresničuje svoje pravice, razen če bi bilo zagotavljanje takih informacij v nasprotju z otrokovo blaginjo.

II. poglavje

Procesni ukrepi za spodbujanje uresničevanja otrokovih pravic

A. Procesne pravice otroka

3. člen

Pravica do obveščeniosti in do izražanja lastnega mnenja v postopkih

Otroku z zadostno stopnjo razumevanja po notranjem pravu se v postopkih pred pravosodnimi organi, ki ga zadevajo, priznavajo te pravice in jih je upravičen zahtevati:

a) da dobi vse ustrezne informacije;

b) da se z njim posvetujejo in da izrazi svoje mnenje;

c) da je obveščen o možnih posledicah upoštevanja tega mnenja in o možnih posledicah kakršne koli odločitve.

4. člen

Pravica zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika

1. Ob upoštevanju 9. člena ima otrok pravico osebno ali prek drugih oseb ali organov zaprositi za posebnega zastopnika v postopkih pred pravosodnimi organi, ki ga zadevajo, kadar notranje pravo nosilcem starševske odgovornosti preprečuje zastopati otroka zaradi nasprotja interesov.

2. Države lahko svobodno omejijo pravico iz prvega odstavka na otroke z zadostno stopnjo razumevanja po notranjem pravu.

5. člen

Druge možne procesne pravice

Pogodbenice proučijo možnost, da otrokom priznajo dodatne procesne pravice v zvezi s postopki pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo, predvsem:

a) pravico zaprositi za pomoč ustrezno osebo, po lastni izbiri, da jim pomagajo izraziti njihovo mnenje;

b) pravico, da sami ali prek drugih oseb ali organov zaprosijo za imenovanje posebnega zastopnika, v ustreznih primerih odvetnika;

c) pravico do imenovanja svojega zastopnika;

d) pravico do uresničevanja nekaterih ali vseh pravic strank v takšnih postopkih.

B. Vloga pravosodnih organov

6. člen

Postopek sprejemanja odločitev

V postopkih, ki zadevajo otroke, pravosodni organi pred sprejemom odločitve:

a) proučijo, ali imajo na voljo dovolj informacij, da sprejmejo odločitev v korist otroka, in po potrebi pridobijo dodatne informacije, zlasti od nosilcev starševske odgovornosti;

b) kadar se za otroka po notranjem pravu šteje, da ima zadostno stopnjo razumevanja:

– zagotovijo, da je otrok dobil vse ustrezne informacije;

– se sami ali prek drugih oseb ali organov posvetujejo z otrokom osebno v ustreznih primerih, če je treba zasebno, na način, ki ustreza njegovi stopnji razumevanja, razen če to ne bi bilo očitno v nasprotju z njegovimi koristmi;

– omogočijo otroku, da izrazi svoje mnenje;

c) ustrezno upoštevajo izraženo otrokovo mnenje.

7. člen

Dolžnost hitrega ukrepanja

V postopkih, ki zadevajo otroka, pravosodni organi ukrepajo hitro, da se izognejo nepotrebnim zamudam. Na voljo so jim postopki, ki zagotavljajo hitro izvrševanje njihovih odločitev. V nujnih primerih so pravosodni organi pooblašteni, da sprejmejo takoj izvršljive odločitve, kadar je to primerno.

8. člen

Ukrepanje na lastni predlog

V postopkih, ki zadevajo otroka, so pravosodni organi pooblašteni v primerih, določenih z notranjim pravom, ukrepati na svoj predlog, kadar je resno ogrožena otrokova blaginja.

9. člen

Imenovanje zastopnika

1. V postopkih, ki zadevajo otroka, kadar notranje pravo nosilec starševske odgovornosti preprečuje zastopati otroka zaradi nasprotja interesov med njimi in otrokom, so pravosodni organi pooblašteni, da za otroka v takih postopkih imenujejo posebnega zastopnika.

2. Pogodbenice proučijo možnost, da bi v postopkih, ki zadevajo otroka, pravosodni organi imeli pooblastilo imenovati posebnega zastopnika, v ustreznih primerih odvetnika, ki bi zastopal otroka.

C. Vloga zastopnikov

10. člen

1. V postopkih pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroka, razen če to ne bi bilo očitno v nasprotju z otrokovimi koristmi, zastopnik:

- a) zagotovi otroku vse ustrezne informacije, če se zanj po notranjem pravu šteje, da ima zadostno stopnjo razumevanja;
- b) zagotovi otroku, če se zanj po notranjem pravu šteje, da ima zadostno stopnjo razumevanja pojasnilo o možnih posledicah upoštevanja njegovega mnenja in možnih posledicah ukrepanja zastopnika;
- c) ugotovi otrokovo mnenje in ga predstavi pravosodnim organom.

2. Pogodbenice proučijo možnost razširitve določb prvega odstavka na nosilce starševske odgovornosti.

D. Razširitev nekaterih določb

11. člen

Pogodbenice proučijo možnost razširitve določb 3., 4. in 9. člena na postopke, ki zadevajo otroke, pred drugimi organi in na zadeve glede otrok, ki niso predmet postopkov.

E. Nacionalni organi

12. člen

1. Pogodbenice prek organov, ki med drugim opravljajo naloge iz drugega odstavka, podpirajo spodbujanje in uresničevanje otrokovih pravic.

2. Naloge so:

- a) oblikovanje predlogov za krepitev prava o uresničevanju otrokovih pravic;
- b) oblikovanje mnenj o predlogih zakonodaje o uresničevanju otrokovih pravic;
- c) zagotavljanje splošnih informacij o uresničevanju otrokovih pravic medijem, javnosti, osebam in organom, ki se ukvarjajo z vprašanji glede otrok;
- d) ugotavljanje mnenj otrok in zagotavljanje ustreznih informacij otrokom.

F. Druge zadeve

13. člen

Mediacija ali drugi postopki za reševanje sporov

Da bi preprečile ali rešile spore ali se izognile postopkom pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroke, pogodbenice spodbujajo mediacijo ali druge postopke za reševanje sporov ter uporabo takih postopkov za doseganje dogovora v ustreznih primerih, kot jih določijo pogodbenice.

14. člen

Pravna pomoč in svetovanje

Kadar notranje pravo predvideva pravno pomoč ali svetovanje za zastopanje otrok v postopkih pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo, se take določbe uporabljajo v zvezi z zadevami iz 4. in 9. člena.

15. člen

Razmerje do drugih mednarodnih listin

Ta konvencija ne omejuje uporabe nobene druge mednarodne listine, ki obravnava posebna vprašanja, ki izhajajo iz varstva otrok in družin, ter katere pogodbenica je ali bo postala pogodbenica te konvencije.

- pristojnost za skrbništvo naj bi se prenesla na sodišča
- za postopke upravljanja otrokovega premoženja je pristojnost deljena
  - CSD – pristojnost za pomembnejše pp v zvezi s premoženjem, soglasje ob odsvojitvi premoženja
  - sodišče lahko v nepravdnem postopku odloča o 2 ukrepih
    - postavitve staršev v položaj skrbnikov
      - nadzor nad starši pri upravljanju otrokovega premoženja je večji
      - poročati morajo kaj so nadredili glede upravljanja premoženja in oddajati letna poročila
    - zavarovanje na premoženje staršev

- če starši povzročijo škodo na otrokovem premoženju in otrok zavarovanje na premoženju staršev
- otrok v pravnem postopku
  - postopki o zakonskih sporih, sporih iz razmerij med otroci in starši
  - ZPP je usklajen z MEKUOP
  - procesno sposobnost otrok pridobi s 15 letom če je razsoden (razume pomen postopka in posledice svojih odločitev)
    - sam lahko vloži tožbo in opravlja procesna dejanja
  - če je star manj kot 15 let ali je nerazsoden ga zastopa zakoniti zastopnik
  - če je otrok starejši od 15 let in je razsodni in je tožbo vložil zakoniti zastopnik lahko mladoletnik izjavi da bo prevzel pravdo
  - posebni zastopnik otroka
    - ni samo kolizijski zastopnik
    - postavi se ga tudi kadar npr otrokov zakoniti zastopnik ni sposoben za zastopanje
  - procesne pravice otroka
    - če gre za postopke o varstvu in vzgoji, stikih, ...
      - mora sodišče otroku poslati informacijo, da je postopek uveden
      - otrok ima pravico da izrazi svoje mnenje, ki ga sodišče upošteva če je otrok razsoden
      - otrok lahko svoje mnenje izrazi tudi po zaupniku
      - otrokovo mnenje ni zaslišanje – povabi se ga na neformalni razgovor, ki se ga opravi zunaj obravnave, napravi se zapisnik, ki se ga ne pokaže staršem, če bi to škodovalo koristim otroka
- otrok v upravnem postopku
  - otrok ima zaradi varstva svoji pravic in koristi pravico udeležiti se postopka, kadar je udeležen v postopku ima položaj stranke
  - kadar nastopa kot stranka, ga zastopa zakoniti zastopnik, ali kolizijski zastopnik
  - če kolizije ni zastopnik ni predviden – pomanjkljivost
  - upravni postopek ni prirejen posebej za otroka, otrok tudi nima pravic, ki mu gredo po ZPP (pravica da pove svoje mnenje na neformalnem razgovoru)
  - upravni postopek se uporablja pred CSD – CSD nima enakih pooblastil kot sodišč
    - ustavno sodišče je določilo da ker CSD nima enakih pristojnosti kot sodišče je ureditev kjer odloča CSD v nasprotju s MEKUOP
- nepravdni postopek
  - omejitev pravic staršev glede odločanja o upravljanju otrokovega premoženja
  - odvzem roditeljske pravica
    - če ga sproži procesno sposobni otrok im položaj udeleženca (v nepravdnem postopku ni strank) – ima pravico povedati svoje mnenje
    - če otrok ni predlagatelj, potem ne more povedati svojega mnenja
  - ZNP otroku ne daje vseh tistih pravi, ki jih ima po ZPP

Zunajzakonska skupnost

- za obstoj ZZS ne smejo biti podani razlogi zaradi katerih bi bila ZZ neveljavna (predvsem zadržki)
- posledice učinkujejo za nazaj npr od trenutka ko sta začela skupaj živeti
- vprašanje ali obstaja ZZS se nikoli ne rešuje kot glavno vprašanje
- vedno se to vprašanje rešuje kot predhodno vprašanje (je podlaga za konkretno odločitev)
- sodišče vsakič sproti odloča ali je ZZS obstajala
- če ZZS ni obstajala, skupno premoženje ne nastane
- pomembne okoliščine pri ugotavljanju obstoja ZZS: življenjska skupnost (!), skupni otrok
- dokazati je potrebno, da sta skupaj živela

Ugotavljanje izvora otroka

- očetovstvo
  - vzpostavitev
    - na naraven način – ob rojstvu
    - na praven način – s posvojitvijo
    - razmerji sta v pravnem smislu enaki, le da pri posvojitvi ni sorodstvenega razmerja
  - domneva očetovstva
    - oče otroka je materin mož
    - velja v ZZ in 300 dni po prenehanju ZZ
  - domnevni oče ima roditeljsko pravico, pravico do preživljanja ... dokler traja domneva očetovstva
  - DNK testi – če je test narejen na skrivaj (brez privolitve matere ali otroka), je nedopustno tak test uporabiti na sodišču
    - pravo očetu ne prepoveduje, da bi opravil DNK test, hkrati pa mu ne dovoljuje, da bi tako informacijo uporabil v sodnem postopku
    - nemško ustavno sodišče je odločilo da skrivni test DNK posega v informacijsko zasebnost posameznika
    - 3 modeli možnih pravnih ureditev
      - sistem, ki do skrajnosti omeji pravico domnevnega očeta, da bi izvedel resnico – z represijo grozi vsakomur, ki bi očetu omogočil, da izve resnico
        - negativne posledice – če hoče domnevni oče izvedeti resnico mora na sodišče, to lahko ogrozi obstoj družine, tudi če se izkaže da je domnevni oče tudi biološki oče otroka
      - zdravniku ne prepoveduje opraviti skrivnega testa DNK, hkrati pa mu onemogoča, da bi rezultate uporabil kot okoliščino, ki zbuja dvom v očetovstvo in to kot dokaz uporabil na sodišču
        - negativne posledice – ima informacije, ki jih ne more uporabiti, omejena je pravica otroka da izve da njegovi socialni starši niso njegovi biološki starši
        - pozitivne posledice – če se pri testu izkaže da je domnevni oče res oče otroka, ta sistem ohrani družino
        - pri nas je uveljavljen ta sistem – skrivni testi niso prepovedani, vendar jih ne moremo uporabiti na sodišču – če oče izpodbija očetovstvo, mora navesti druge okoliščine zaradi katerih dvomi v očetovstvo – sodnik lahko odredi test DNK
      - dopušča skrivne teste DNK in omogoča uporabo teh testov na sodišču
  - izpodbijanje očetovstva:
    - aktivna legitimacija
      - moški, ki misli, da je oče otroka
      - domnevni oče
      - mati
      - otrok
    - subjektivni rok – oče lahko izpodbija v 1 letu odkar je izvedel za okoliščine, ki vzbujajo dvom v njegovo očetovstvo
    - objektivni rok – tožbe na izpodbijanje ne more vložiti več po preteku 5 let od rojstva otroka
    - dokler domneva ni pravnomočno izpodbita mora preživljati otroka
    - 133 ZZZDR – verzijski zahtevak (poseben povračilni zahtevak)
      - lahko zahteva povračilo stroškov preživljanja
- kop – vsak otrok ima pravico da po možnosti izve za svoj izvor
  - 1. primer

- otrok se rodi materi, ki ni v ZZ (domneva očetovstva ne velja)
- ali pa je otroku očetovstvo izpodbito
- mati pa noče nevesti imena očeta
  - otrok mora v tožbi na ugotovitev očetovstva navesti določeno osebo, če mu mati ne pove proti komu, ne more vložiti tožbe
  - pride do kolizije pravice matere do zasebnosti in pravice otroka izvedeti za svoj izvor
  - prednost ima pravica do zasebnosti
  - otrok ne more uveljavljati pravice nasproti materi
- 2. primer – posvojitve
  - matična knjiga – vpisani so otrokovo biološki starši, če so bili znani, potem pa tudi posvojitelji
  - bioloških staršev se ob posvojitvi ne izbriše iz matične knjige
- 3. primer – oploditev z biomedicinsko pomočjo
  - v tem primeru, zakon otroku odreka pravico, da bi izvedel za svoj izvor
  - otrok ne more zahtevati, da se mu razkrijejo podatki o darovalcu
  - s tem se varuje družino darovalca
  - razkrijejo se lahko le zdravstveni podatki (v posebej utemeljenih primerih)
- izpodbijanje očetovstva
  - aktivna legitimacija: domnevni oče
    - pasivna legitimacija: otrok in mati
    - subjektivni rok: 1 leto odkar je izvedel za okoliščine, ki vzbujajo dvom v njegovo očetovstvo
    - objektivni rok: 5 let od rojstva otroka
  - aktivna legitimacija: mati
    - pasivna legitimacija: domnevni oče + otrok
    - rok: 1 leto od rojstva otroka
  - aktivna legitimacija: otrok
    - pogoji
      - otrok sam, če je star 15 let in je razsoden
      - od rojstva od 15 leta, ali če ni razsoden ga zastopa kolizijski zastopnik
      - po 18 ima popolno procesno sposobnost – tožbo vložiti sam
    - pasivna legitimacija: domnevni oče, mati
    - rok: še 5 let po polnoletnosti (do 23 leta)
  - aktivna legitimacija: oseba, ki misli da je otrokov oče
    - pasivna legitimacija
    - rok: v 1 letu od vpisa otroka v matično knjigo
    - pri nas ni določeno, da mora 3 oseba, ki izpodbija očetovstvo, hkrati vložiti tudi tožbo na ugotovitev očetovstva (to bo določeno v novem ZZZDR)
- pripoznanje očetovstva
  - oče mora biti starejši od 15 let in razsoden
  - otroka lahko pripozna pred
    - CSD
    - pred matičarjem
    - v javni listini
    - v oporoki
  - če nekdo pripozna očetovstvo za otroka, za katerega ve da ni njegov, očetovstva ne more izpodbiti, ker je voljo izjavil svobodno
    - izjema: če gre za silo ali grožnjo
  - otroka je mogoče pripoznati pred njegovim rojstvom, če je že spočet
  - mati se mora strinjati s pripoznanjem – oče ne more pripoznati otroka, če se mati ne strinja
    - v tem primeru lahko vložiti tožbo na ugotovitev očetovstva v 1 letu odkar je prejel obvestilo, da se mati ne strinja s pripoznanjem, v objektivnem roku 5 let od rojstva otroka

- pripoznati očetovstvo mrtvega otroka, je dovoljeno, če ima oče dednopravni interes

posvojitve

- posvojitve se izvajajo v upravnem postopku
- otroka da v posvojitve CSD
- posvojitelj
  - zakon določa da nikogar ne more posvojiti več oseb, razen če sta posvojitelja zakonca
  - ZZS partnerja
    - v ZZS skupnosti lahko le eden posvoji otroka
    - napačno prepričanje da ZZS niso tako stabilne kot ZZ
    - obid predpisa
      - eden izmed ZZS partnerjev se javi na CSD, reče, da je samski in da želi posvojiti otroka
      - potem reče, da je ZZS nastala šele po posvojitvi
      - drugi partner lahko vedno posvoji otroka svojega partnerja, če ta nima drugega starša ali da ta starš soglasje
  - mora biti polnoleten
  - vsaj 18 let starejši od posvojenca (izjemoma CSD dovoli posvojitve otroka, ki ni 18 let mlajši od posvojitelja)
- pri nas ni evidenc otrok, ki čakajo na posvojitve in staršev, ki želijo posvojiti – pomanjkljivost
- razmerje posvojitelj posvojenec
  - gre za pravno, ne dejansko razmerje (ni sorodstveno razmerje), po vsebini pa je enako razmerju med biološkimi starši in otroci
  - je zadržek za sklenitev ZZ, ni pa zadržek za sklenitev ZZ med posvojenecem in posvojiteljevimi sorodniki
- mednarodne posvojitve
  - KOP
    - pogoji
      - subsidiarnost
        - otrok se lahko posvoji v tujino, če v domači državi ni mogoče najti ustreznega posvojitelja ali nadomestnega varstva
      - enakih razmer
        - razmere v državi kamor se otroka posvoji morajo biti enake ali boljše, kot so v otrokovi matični državi
- posvojenec
  - mora biti mladoleten
  - če je starejši od 10 let mora dati soglasje
  - ne sme biti sorodnik v ravni črti, ali bratje/sestre
  - skrbnik ne more posvojiti varovanca, dokler traja razmerje skrbništva
- pogoji za posvojitve
  - otrokovi starši so neznan ali že 1 leto neznanega bivališča
  - starši so dali soglasje
    - mati da lahko soglasje po rojstvu otroka (ne pa pred njim)
  - starša sta mrtva
- posvojitve je možna v 1 letu odkar so izpolnjeni pogoji
- za to 1 leto se uporabljajo predpisi za rejništvo
  - gre za poskusno posvojitve – namen je, da se otrok navadi na novo okolje
  - enoletni rok se lahko skrajša (npr, če sta starša mrtva), če je to v korist otroku

- v tem obdobju imajo roditeljsko pravico še vedno biološki starši vendar njeno izvrševanje miruje (za otroka skrbijo rejniki), starši so dolžni preživljati otroka
- blanko posvojitve – posvojitve pri katerih otrokovi biološki starši ne vedo kdo bo otroka posvojil
  - v slo jih ne poznamo, ve se kdo so/bodo posvojitelji otroka
- posvojitve ni mogoče razvezati, lahko se razveljavi, če niso bili izpolnjeni pogoji (npr ni bilo privoljenja matere)

???

- roditeljska pravica
  - pokriva 2 sferi
    - skrb za otrokovo osebo
      - zakon nima podrobnejših določb o vzgoji, skrbi
      - starši lahko vzgoji prilagodijo svojim okoliščinam
      - država se vmeša le če je ogrožena korist otroka
    - skrb za otrokovo premoženje
      - starši otroka zastopajo in skrbijo za njegovo premoženje
      - z dohodki premoženja ravnajo samostojno
      - za nekatere posege potrebujejo dovoljenje CSD
        - odsvojitve/obremenitev glavnice premoženja
        - prodaja nepremičnina
        - odpoved dedovanju
      - za zavarovanje otrokovega premoženja poznamo 2 ukrepa:
        - postavitve starša v položaj skrbnikov
        - zavarovanje na premoženje staršev

Manjkata zadnji 2 predavanji (mešanje krvi, skrbništvo, rejništvo ...???)

Nujno predelaj tudi uvodna pojasnila Karlija in Barbike (in seveda zakone)!!!! – v kombinaciji s temi izpiski bo dovolj (tudi) za solidno oceno.